

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniversum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvts Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

Capvt V. De circumstantijs Physicæ effectionis Christi Domini.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79561](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-79561)

formæ productionem fieri ex nullo subiecto presupposito, sive adeo esse creationem; quod constat nullum ratione verum fore. Ut ergo productio vniuersis, in celo genitum fieri ex subiecto præsupposito, & non esse creatio sufficit quod humanitas cui vno aduenit, prius natura præsuerit. Quamvis autem datus, vniuersum creatione propria effici, & ex nullo subiecto præsupposito; non propter exclusum censeri deberet instrumentum creatum in eius effectione. Neque enim vnde aduersarius supponit, reponat dati creatum instrumentum creationis. Vnde corruit repugnantia aduersarius nostram sententiam, quam postremo loco ex Moxa producunt. Poruisse igitur creaturam aliquam assumi dimitimus, ad coifficiendam instrumentaliter vniuersum hypotheticam, extra dubium esto.

Verisimile etiam, de facto dari.

236. Addiderim vero, non esse improbable, quod de facto B. Virgo, hoc est semeum quod ipsa ad fetus conformatum suppeditavit, sine substantia feminini contingit, elevata sit ad instrumentaliter coifficiendam rationem hypotheticam: viderique possit id insinuasse Hebreus homil. 2, de Deip. sub fine, vocans eam instrumentum Incarnationis. Fauer etiam S. Bernardus ibidem, de confid. c. 1.0, explicans Euangelium fermentum in aliud commixtum confectum. Sic enim scribit. Sed et illa tria sata de Euangelio mixta & fermentata in panem vnu, si quis ad haec tria dixerit pertinere, non incongrue id mihi facere videbitur. Quam bene sit mulier fermentauit, ut nec divisione quidem facta carnis & anima; & a carne, vel anima, Verbum dividatur? Mansit & in separatione inseparabilis vniuersus. Nec enim quæ ex parte contigit separatio, potuit nisi prescribere, permanenti in totis tribus. Situe contundit, sive disiunctis, duobus, nihilominus perferre in tribus vniuersis personalis. Aeneque vnu Christus, vnde persona, Verbum, anima, & caro; etiam mentis hominem perduravit. In vtero Virginis (vt sensu go.) commixtio haec & fermentatio facta est; & ipsa, mulier quæ miscuit & fermentauit. Lique ageret Bernardus, non modo de naturalis compoſiti quod in Christo fuit compactione, sed etiam de supernaturali & significante, B. Virginem ad illud concordissime effectus. Quod autem addit, fermentum fuisse fidem Marci, non pugnat cum physica efficiencia instrumenti Deiparæ in vniuersum, sed tantum continet cariam, ex Deiparæ assumpta à Deo fuerit ad tam sublimem efficientiam.

In concordiū magis propendet Suarez t. 1.3. p. d. 1 o. l. 1. co doctus argumento, quod maternus concubus misciat ab vniione materiae & formæ, cui in Christo puto vnu hypotheticum quippe pertinens ad substantiale complementum existentia vtriusque illius partis; & eodem ordine adueniens vtrique, quo ad uenit propria & conaturalis subsistencia nisi fuisse impedita; nempe ante quacumque cum alio conformatio; sive substantia; sive accidentiarum. Hic tamen discursus non vrgit. Negandum quippe est, confirmationem maternam obedientiam, imo qui ad maternitatem rationem non pertinet, auſpicari ab vniione materiae & formæ; nec hoc vlla ratione confimat Suarez; Quare merito non admittitur.

Aerius pungit, quod efficientiam physicam instrumentalem rerum creatarum in entia supernaturalia, vte aque in gratiam angelicantem, inficiati supra simus, figurae de facto: quamvis admiserimus, eam efficientiam, quod attinet ad potentiam Dei absolutam, vacare repugnaria. Quomodo ergo physicam efficientiam instrumento creato dabimus in vniuersum? Sed dicendum est, sententiam que admittit Sacra menta de facto uisitare gratiam, vel verba consecrationis physicæ Christum in Eucharistia producere, eo nomine displi-

cere, quod quamvis rem possibilem afferat, fidei tamen mysteria nouit & non necessarijs difficultibus onerat, reddatque inimicis nostris minus persuasibilia; affirmando, tantum miraculum quantum est in gratia productione per aquam quotidianum ac propè perpetuum esse. Et idem est de physica productione substantiae Christi per verba consecrationis in iugi sacrificio. Tamen in productione instrumentalis vniuersi hypotheticæ per Deiparam, quia semel tantum facta est; incommodum illud non vrgit. Ideoque non improbabiliter affirmari potest, non modo id fuisse possibile; sed etiam de facto ita accidisse; quod affirmarunt graves quidam recentiores.

Vlss doctrinæ proposita esse debet, resumptio & accrementum stuporis, quo supra pereculi sumus, considerantes B. Virginem, vt Damascenus fecit dixit, vniuersum inter se naturatum & tot miraculorum officinam fuisse quod enim multo mirabilius est; habemus, non modo in ea, sed etiam per eam tam magna & mira fuisse paxata.

C A P V T V.

De circumstantijs Physicae effectio[n]is Christi Domini.

237. **S**ic expositis ijs que ad substantiam effectio[n]is ambarum vniuersum Christum cōpингentium spectant, agendum sequitur de vtriusque circumstantijs: quas non est quod sciungamus, quia eadem, & pro naturali, & pro supernaturali vniione efficienda fuerunt.

Eadem circumstantia, productionis humanitatis, & vnionis.

Quod easdem fuisse vtriusque productionis circumstantias affero; nempe & humanitatis Christi, & vnionis eius cum Verbo; supponit certam ex fide doctrinam, quod Christi humanitas non præexistit vniioni; sed quo primum temporis momento formata est, eodem vniata fuerit Verbo Dei. Errant in hoc puncto Pelagiani & Nestoriani, qui Christum profetū ac meritis Deum statuebant; vtrumque eam Dei cognominationem acciperent; hominem item factum esse Deum, affirmabant. At Ecclesia Catholica vtrumque respuit. Nam Deum quidem, quia præexistit humanitati, factum carnem prohabet: negat tamen hominem esse Deificatum, vel factum Deum; quod supponeret præexistitentiam hominis ad vniionem.

Gregorius quidem Nazianzenus orat, 5. 1. vt referatur & approbatur in Conc. Chalced. aet. 1. hæc verba habet. [Aliud est quidem & aliud ea ex quibus constat Salvator; quoq[ue]iam non idem est illud inuisibile, hinc visibili: & id quod sine tempore, ei quod sub tempore. Non aliud vero, & aliud; abit. Nam vtraque vnum sunt, propter temperamentum; Deo quidem humano, homine vero Deificato, sive quocumque modo qui nominauerit.] Ita inquit apud Nazianzenum Latine factum legitur, contra modum loquendi quem tenendum diximus. Sed is, non Nazianzeni, qui accuratissime semper loquitur, sed interpretis error est, qui hominem dicit Deificatum, quod Nazianzenus nō dicit: & idem Billius melius si exprefit Nazianzenū. [Aliud quidem atque aliud sunt ea ex quibus constat Salvator: (nisi vero id quod cerni non potest, idem est cum eo, quod in oculorum alpeatum cadit, & quod temporis expers est, cum eō quod tempori subest:) Non tamen aliud atque aliud: abit. Ambo enim hæc connexio vnum sunt. Deo nimirum humanitatem, atque homine diuinitatem suscipiente, aut quocumque ratiendi nomine, quispiam vni malit.] Hanc autem esse veram Nazianzeni mentem, liquet cum ex Græco contextu,

textu, tum ex verbis proximè præcedentibus. [Si quis formatum hominem fuisse, Deumque postea subiisse dicat, damnationi obnoxius est. Hoc enim non Dei generatio fuerit, sed generationis fuga.] Verè ea est fuga generationis filij Dei. Neque enim ipsam filium Dei conceptum de Spiritu sancto, ac pro nobis in Deo paræ vtero genitum, licet dicere, si prius vel per momentum fuisse genitus homo putus, sique postea evanesceret in Deum.

Patrum suffragium de humanitate in primo momento unita Verbo.

238. Attestantur Nazianzeno Patres reliqui, & ex iam tunc vigente communicatione idiomatum, colligunt simul & semel humanitatem fuisse productam, & Verbum Dei, illi fuisse copulatum. At texo nonnullos. S. Athanasius dialogo 4. de Trinit. cum dixisset, Sanctos participasse Verbum; at Verbum participasse humanitatem, subdit id exponens. [Sancti prius extiterunt, & tum demum participarunt Dei Verbum: hic verò non ita est. Sed Deus Verbum quod erat ante saecula, cum vellet fieri homo, se esse illi insinuavit, sanctificauit Virginem, & corpus ex ea sibi vniuiton quod prius extiterit, & tum demum inuenitur; sed faciens ut per ipsam vniuionem existeret.]

S. Gregorius Nyssenus Epitola ad tres mulieres, explicatim idem tradit pag. 102.

S. Cyrilus l. de S. Trinit. cap. 18. [Vna ex tribus diuinitatis personis, quæ est filij, duas naturas inter se inuicem in seipso & secundum seipsum citra confusio- nem vniuit. Neque enim humanitas Christi, vel momentum subtilitas per se, vt ipsa, persona dicetur: (neque enim etiam opus erat. Quid enim nobis luci inde fore, si vt vna persona consideraretur?) sed totam humanitatem naturam, Deus Verbum in seipso assumpsit, vt omnium nostræ rationem haberet.]

Cassianus potentissimè l. 2. de Incar. c. 6. cum Nestorius agens. [Primum ergo illud à te requiro: Dominum Iesum Christum, qui ex Maria Virgine natus est, hominis tantum filium, an etiam Dei dicas filium? Nos enim idest Catholicorum omnium fides, nos inquam omnes, vtrunque hoc & credimus & intelligimus, & scimus & confitemur; quod & hominis est filius, quia ex homine natus est; & Dei filius, quia ex diuinitate conceptus. Tu ergo vtrunque hoc, idest Dei filium arque hominis, an tantum hominis esse asseris? Si tantum hominis; reclamant tibi Apostoli, reclamant Prophetæ, reclamant denique ipse per quem est facta conceptio, Spiritus sanctus. Obiuit impudentissimum os tuum cunctis diuinorum apicum testimoniis, obtruitur factis voluminibus, sanctis testibus, obriuitur denique ipso Dei Evangelio quasi diuina manu. Et Gabriel ille magnus, qui in Zacharia vocem incredulam virtute verbi sui coirent, multo magis in te blasphemum arque impium suo ipso ore damnavit, dicens ad Mariam Virginem Dei matrem: *Spiritus, inquit, Sanctus, veniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Idò & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Vides quod secundum carnem, hominis fieret filius Iesu Christus; ante est filius Dei prædictus.] Et mox cap. 7. [Omnis ergo in eo gratia, omnis virtus, omnis potentia, omnis diuinitas, omnis denique diuinitatis ac maiestatis ipsius plenitudo, cum eo atque in eo semper fuerint, sive in celo, sive in terra, sive in vtero, sive in ortu. Nihil vtrunque Deo de Deo defuit: semper enim cum Deo Deitas, non loco vtrunque ab eo, non tempore separata. Vbique enim Deus totus, vbique perfectus, non dualis, non deformatus, non immunitus est: quia nec addi vtrunque Deo, nec detrahi quicquam potest: sic enim immunitatem Deitatis non habet, sicut nec augmentum. Idem ergo in terris fuit,

qui & in cœlis: idem in humilibus, qui in excelsissimum in hominis exigitate, quia in Dei maiestate. Et ideo bene Apostolus, Christi gratiam nominans, *Dei gloriam nominabar quia Christus totum erat quod Deus, omnis in ipsa statim hominis conceptione Dei virtus, omnis diuinitas venit plenitudo.* Inde enim illi omnis diuinitatis perfectio, vnde & origo. Neque enim vtrunque sine Deo fuerat homo ille, qui utique hoc ipsum quod erat, à Deo conceperat.]

239. Sophronius optimè ferm, de natuitate Christi versic. an non; sed disertissimè his verbis in epistola que habetur in 6. Synodo actio. 1. non multum ab epistola initio. [In carnatur ergo Verbum Deus, quod nostrum est, non praefacte carni copulatus, praeformatus atque in fœle præsubstanti ab quando corpori conlinuit, vel animæ præexistenti coniunctus: sed tunc his ad substantiam venientibus, quando eis ipsum Verbum & Deus, naturaliter copulatus est, contemporale habens vnitatem atque substantiam: & non ante verissimum ipsius Verbi conuentum, in seipso vtrunque existerunt, vel cuiuspiam secundum nos alterius hominis penitus existerunt; sed cum Verbi ipsius naturali conuentu, substantiam habitura concentrunt: & nec quanum in ictu oculi, hanc quanum illam priorem habentia, sicut Paulus Samosatenus perstrepit, atque Nestorius. Simil quippe caro, simul Dei Verbi caro, simul caro animata rationalis. In illo itaque, & non in semetipsa, habuit existentiam vnam. Cum conceptu quippe Verbi, haec ad substantiam prolatæ sunt, & secundum substantiam ei unita sunt, quando ad substantiam prolatæ sunt: quæ certè vera est & inseparabilis, quæ neque divisionem perpetuat, neque mutabilitatem, aut confusione admittit, ab ipso prolatæ, & in ipso consistentia, & cum ipso composta, nullumque proflus tempus, propria confusio- nis tulerunt, quod inconsuetum atque inseparabilem ad eum compositionem præcederet.]

Fulgentius l. de incarnat. & gratia Christi c. 2. [Beata igitur Maria, Deum Verbum, secundum quod caro factum est, & concepit & peperit: ex vtero, Verbum Deus, non carnem, in qua conceperetur, inuitat, nec ex ea materiam concepit, sive formatæ carnis, non ipse Deus concepientus, sed tantum inservitus assumptus, sed ex ea, & in eadem Virgine, humanae carnis naturam, secundum quam temporaliter Deus tempiter nos conciperetur, & nascereatur, accepit. Ipsa quippe acceptio carnis, sive conceptio virginalis: neque enim in vtero Mariæ illius & matris & virginis, illa spiritualis, & ex Deo parte sine initio genita Verbi Dei natura, poterat absque carne temporaliter concipi: sicut nec caro sine Verbi Dei vnitio potuit aliquatenus, nullus viri coitus feminata, in intimo vulvo Virginis innasci. Hanc ergo carnem, tunc ex se natura Virginis concipientis exhibuit, cum in eam Deus concipientias aduenire. Non est igitur aliquod interuum temporis astimandum, inter conceptum carnis initium, & concipientiam maiestatis aduentum. Vna quippe fuit in vtero Mariæ Virginis conceptio diuinitatis, & carnis.] Id ipsum alius verbis iterat l. de fide ad Petrum c. 18. quem locum nomine Augustini citat, & egregie conformat Petrus Cellens. lib. 1. de tabern.

240. Nec minus perspicue his verbis. S. Gregorius lib. 9. registri epist. 6. 1. quæ est ad. Quirinum & alios Hybernitæ Episcopos, contra Nestorij errorem. [Nos prius in vtero Virginis caro concepta erat, & post modum diuinitas venit in carnem: sed mox vt Verbum venit in vtero, mox Verbum carnata proprie virtute naturæ, factum est caro, & perfectus homo, id est, in veritate carnis & animæ rationalis, natus est per vterum virginis, vngeneratus Filius Dei. Vnde & vngenerata participibus dicitur: sicut Psalmista ait: *Vnus te Dei, Deus tuus, deo laetitia pra confortibus tuis.* Vnde quippe

quippe est oleo, dono videlicet Spiritus sancti: Sed prae-
conlobus vncius est, quia omnes nos, prius peccato-
res homines existimus, & postmodum per vaccinationem
Sancti spiritus, sanctificamur. Ipse autem qui existens
Deus ante facula, per Sanctum spiritum in utero Vir-
ginis homo concepimus est in fine saeculorum, ibi ab eo
spiritu vncius est, vbi conceptus. Nec ante con-
cepimus, & postmodum vncius est, sed hoc ipsum de
spiritu sancto ex carne Virginis concepi, à Sancto spi-
ritu vngi fuit.] Non est sensus idem formaliter fuisse
vngi & concepi. Nam concepi propriè & formaliter est,
prout humanitatem; vngi vero est, accipere diuinitatem,
quo velut balimo delibita humanitas, fragrat.
Quare hoc ipsum sibi concepi quod vngi, quia con-
comitans utrumque simul factum est, nulla interposita
mota, ac ne instantanea quidem capidine interiecta.

Alcianus lib. 3, de Trinit. cap. 1. [Nullatenus credi
debet, carnem Christi, sine diuinitate conceptam in
utero Virginis, proutquām suscepimus à Verbo; sed
ipsum Verbum Domini, sua carnis acceptance, conce-
pimus; plamque carnem, Verbi Dei incarnatione con-
ceptam, eandem carnem humanam naturam veram ha-
bemus. De filio, qui de Virgine, Verbum Deus natus
est. Item habet egregiè Ferrandus sub initium Episto-
le ad Severonum aliquo multos adducit Paulinus 1.4.
vix Felicem sub finem.

Confessum, quodquod Christum ad finem Ange-
licum Deipara colloquij hominem factum, ac Den-
cam copulatim affirmat, quos infra refutam. Nunc
locus sufficiat ex serm. 2. Guerrici Abbatis de Annunc.
vii Christum die salutare ab Angelo Deipara in (vt
potest addi) excepti antibus ab ea Angelici alloquij,
& sicut preliti confessos, conceptum Christum, his
verbis docet. [Hodie Verbum caro factum est, & habi-
tare ceperit in nobis secundum regulam sanè fidei quam
Ecclesiasticum dogmatum diffinitio tradidit nobis.
Purissimum namque tenet & nullatenus dubitat Eccle-
sia, cum Christi non prius conceptam, quām à Ver-
bo suscepimus: sed ipsum Verbum Dei, carnis acceptio-
ne conceptum, carnisque, Verbi incarnatione con-
ceptum. Hodie itaque sapientia adificare coepit sibi do-
mum corporis nostri in utero Virginis, & ad adifican-
dam unitatem Ecclesia, angularem lapidem de monte
fusca manus absedit, dum sine opere humano, de
utroque Virginali carnem sibi nostrae redemptoris fe-
runt. Ab hoc ergo die, Dominus virtutum nobis-
conceptor noster, Deus Iacob: quia hodie Domini
et illamplio nostra, ut inhabitare gloria in terra nostra.]

Sigillatum de Circumstantiis effectionis Christi.

241. Itaque indubitatum esto, idem fuisse momen-
tum quo viraque substantialis actio ad Christi com-
positionem pertinens, primū extitit: ac proinde me-
ritū confitendum a nobis fuisse, easdem esse virtusque
illius actionis circumstantias. Comprehenduntur au-
tem vulgo verbi, quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur
quando. Eas igitur sigillatim percurrete, & quæ
iota illis statim fuit recolere, ac quæ superfunct ad-
ingere, opere precium videatur, ne vlla prouersus tam
boni doni particula nos prætereat; & vt diligentiam
quam in rebus naturalibus, & plerisque nullius mo-
menti matris, vnde cumque rimandis & circumspic-
iendis adhibemus, circa tam diuinum opus non præ-
termitamus.

Quis?

242. Denotatur hac voce causa efficiens, eiūsque
conditio. Quæ sit hoc loco causa efficiens, iam præ-
missum. Nam principalem causam vniōnis hypostaticæ,
diximus esse Deum solum. Instrumentariam vero sta-
tutus esse Deiparam, quia item fuit principalis causa

vniōnis naturalis inter partes physicas essentiales. Nam
quamvis aliae nonnullæ actiones ad eam preparatoriae,
quæ momento & supra naturalem ordinem ac cur-
sum factæ sunt, indigerint indebito Dei concursu &
nec ad eas Deiparam propter modum quo fiebant con-
currete potuerit principaliter; tamen ad ipsam vniō-
nem substantiam, quæ ex se est actio momentanea,
posit s illis aliis actionibus miraculo editis, Deipara
principaliter per solam vim suam naturalem communis
concourse adiutam, potuit concurrere. Et ita factum
oportuit, ut non minus causa Christi esset, quam matres
coeteræ sint causa filiorum suorum.

Cum autem de Deo prout hic habet rationem cau-
sa efficientis, nihil occurrat annotandum, Deipara ta-
men coelectricis causa, & maiorum eius conditio non
est prætermittenda. Atingendum ergo obiter est, qua-
lem filio tu Deus matrem delegerit. Optimè id com-
plexus videtur. S. Bernardus hom. 2. super missus est
sub initium, cum sit. [Factor hominum, ut homo fieri-
tur, nasciturus de homine, talen sibi ex omnibus de-
buit diligere, imo condere maxime, qualem & se de-
cere sciebat, & sibi nouerat placitum. Voluit itaque
esse Virginem, de qua immaculata imaculatus pro-
cederet, omnium maculas purgatus. Volutus & hu-
milius, de qua mitis & humilis corde prodierit, haec
in se virtutum necessariorum omnibus, saluberrimum
que exemplum ostensurus. Dedit virgini partum, qui
ei iam ante & virginitatem inspirauerat vatum, & hu-
militatis prærogauerat meritum. Alioquin quomodo
Angelus eam in sequentibus gratia plenam pronun-
ciat, si quipiam vel partum boni quod ex gratia non
esset, habebat? Ut igitur quæ sanctum sanctorum con-
ceptu erat pariter & paritura, sancta esset corpore,
acepit donum Virginitatis; ut esset & mente, accepit
& humilitatis. His nimis virgo regia, gemmis or-
nata virtutum, geminataque mentis pariter & coporis
decore præfulgida, specie sua & pulchritudine sua in
celestibus cognita, ecclii ciuium in se provocans aspe-
ctus, ita ut & Regis animum in lui concupiscentiam
inclinaret, & coelestem nuncium ad se de supernis
educeret.]

Et poterat quidem Deus è mulieris iniquitatæ ac
peccatricis substantia, pérque maternam eius coopera-
tionem, corpus nitentissimum & purissimum Christi
filii sui efformare. Tamen deinceps se censuit, è matre
purissima concepi. Vtrumque egregiè prosequitur S.
Anselmus lib. de conceptu Virginali, sic concludens
cap. 18. [Quamvis ergo de mundissima Virginie Filius
Dei verissime conceptus sit, non tamen hoc ea necel-
litate factum est, quasi de peccatrice parente iusta pro-
ples rationabiliter generari per huiusmodi propagatio-
nem nequirit. Sed quia decebat, ut illius hominis con-
ceptus de matre purissima fieret. Nempe decens erat,
ut ea puritate qua maior sub Deo nequit intelligi, Vir-
go illa nitet, cui Deus parer vnicum filium suum,
quem de corde suo æqualem sibi genitor, tamquam
leipsum diligebat, ita dare disponebat, ut naturaliter es-
set vnu idemque communis Dei Patris & Virginis filius;
& quam ipse filius substancialiter facere sibi matrem
eligeret, & de qua Spiritus sanctus volebat, & operatus
erat, ut conciperetur & nasceretur ille de quo
procedebat.] Per hæc exponendum est quod idem S.
Anselmus l. de quatuor virtut. B. Mariae cap. 7. durius-
culè ait, non potuisse Verbum ex alia Virgine quam ex
B. Maria carnem fieri. Quod enim ex loco adducto li-
quet, non potuisse sumit, pro eo quod est, non decuisse.

*Cur femina adhibita ad Christi procreationem,
causa varia ex PP.*

243. Poterat item Deus filio suo concionare huma-
nitatem absque Virgine. Non dico prouersus absque ea,
quamvis

quamvis enim & hoc poterat, tamen dedecbat ut probat S. Anselm. Ideo concept. Virg. c. 1. dico igitur absque ea, id est ea non nisi materia iter se habente, & vel dormiente, vel ignara, sed noluit. Confam optimè tradit. Guilielmus Pamphilus ad c. 1. Cantic. sic scribens. [Incarnandus Dei filius ex virgine, praemisit ad eam unum ex familiaribus suis, ut auriculam eius reuelaret, & arcane quod absconditum fuerat a seculis & generationibus, referato, confensum & cooperationem eius flagitaret. Quippe nobilis omnipotens, sua incarnationis miraculum operari in ipsa, non cooperante ipsa; nec carnem volebat sumere ex ipsa, non dante ipsa. Itaque non tanquam ex ipsa carnem suscipere volebat, sed etiam ab ipsa. Non sic olim, non sic, quando immisit soporem in Adam, ut de corpore nascentis tolleret, unde illi malitiam formaret. Non enim missus est sopor in Virginem, sed missus est Angelus à Deo ad Virginem vigilem, ut illam tanti mysterii conscientiam redderet. At & hoc parum esse indicauit ad futuram matris sua gloriam, si arcani sui tantum redderet conscientiam, sed etiam reddidit cooperativem & magistrum. Et hie alias sublimius videatur ius doceri per vocationem, quam foris per signa. Tamen sublimius fuit, & intus in omni, & foris doceri per nuncium. Nisi forte pates ignaram fuisse mysterium, quod intus per fidem operabatur. Spes sanctus cari intus vngebat, Angelus autem reuelabat. Per fidem cooperata, & incainato ex se Verbo, carnis substantiam de sua carne, credendo dedit. Quomodo credere sine praedicante, aut quomodo praedicaret Angelus nisi mutueretur? Credidit, ut opponeretur mortifera fidei primae mulieris, salutifera fides secunda. Siquidem fides Eua venenum, fides Matris antidotum fuit. Denique per fidem Eua, quae mentienti diabolo credidit, mors intravit in mundum: per fidem vero Mariæ, quae Angelo Euangelizanti assensit, vita mortem occisura, intravit in mundum. Tantum valuit ad malum fides Eua, ut eundem hominibus mortem propinaret; & tantum valuit ad bonum fides Mariæ, ut electis omnibus mortem mortis generaret. Credendo enim concepit vitam mortalem, quæ ait. *Ego mors tua, o mors.* Quod si peccatrici mulieri veraciter dictum est fides tua *res salutem fecit*: & secundæ Virgini potest dici, fides tua *te grandam fecit*. Notandum vero & distinguendum in his causæ due, operans, & cooperans. In emanatione illius peccatricis, emundantis Domini pieras, causa fuit operans: fides vero eiudicent mulieris, causa fuit cooperans. In conceptu virginali, quo Deus concipiebatur, concipiendi, virtus altissimi obumbrans, causa fuit operans: fides vero Virginis, causa cooperans.]

244. Ad alia item pleraque iuvit Christi ex muliere procreation, ut docet in hunc modum S. Cyrius l. 1. pentabili. cap. 1. [Erat non impossibile omnipotenter illi verbo, ubi statuisset propter nos fieri secundum nos, si generationem ex muliere refugeret, sibi extrinsecus a propria virtute corpus formaret, ut procul dubio in Adam primo parente factum dicimus: *Accipit enim Deus puluerem, inquit, de terra & formauit hominem.* Sed quia id perfidus hominibus calumniari volentibus incarnationis mysterium, pro occasione futurum erat, & ante ceteros impis Manichæis, quos subinde te metuere dicis ne in eos feliciter qui sanctam Virginem Dei genitricem dicunt, inflati, quasi afferant Verbi incarnationem in sola specie factam; id est necessarium fuit, ut per humanam naturam leges pergeret. Et quia id illi propositum erat, ut se vere hominem factum omnibus demonstraret, apprehensio semen Abraham, & ad eam ipsam rem brata Virgine media interveniente, similiter ac nos participem carne & sanguine. Neque enim aliter licet nobiscum fieri Deum. Videlicet autem & alia quoque ratione his qui versantur in terris, Verbi incarnatione humanatio fuit. Nisi enim similiter atque nos secundum carnem fuisset natus, nisi

similiter participasset ipsa dea, numquam hominis naturam criminibus in Adam contractis absolvisset, neque à nostris corporibus corruptionem repulisset, neque maledictionis illius potestas delijisset, quam prius formans illatam dicimus, cui dictum est: *In tristitia paries filios.* Sed hominis natura quæ in Adam inobedientia morbo laborauit, nunc in Christo grata facta est, per illam ipsius ad omnia obedientiam, Scriptum est enim: *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi; ita per obedientiam unius hominis, iusti constitutur multi.* Subiactus Adam illi maledictus: *Terra es, & in terram ibi acquisitus in Christo ut calcare possit mortis laqueos, & quodammodo aduersus mortem tripuideat, illud propheticum dicens: Vbi est mors, vicitur tuat; Vbi stimulus tuus inferni: Facta est maledicta, ut dixi, sed id quoque evanescunt est in Christo. Itaque dictum est ad sanctam Virginem, ipsa Elizabeth in spiritu prophetante: *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.*]*

Insuper aduentum est, quod plerique PP. obsernarunt, non abs te Deum voluisse Christum suum fieri ex muliere. Nam sic decuit honorari virtutem sexum. [Deum cum liberat (ait S. Aug.) non patemt aliquam liberat, sed totum liberat, quod forte in periculo est. Sapientia ergo & virtus Dei, qui dicitur virginitus filius, homine suscepit liberationem hominis iudica autem liberatio, in viroque lexu debuit apparere. Ergo quia virum optopebat suscipere, qui lexus honorabilior est, conseq̄uebat erat ut formam liberatio hinc apparearet, quod ille vir de formâ natus est.] Ita ille q. 11. ex 83.

Par item erat inde salutem nostram repeti, unde clades initium sumperat. Frequenter id tradunt Pates S. Ireneus lib. 5. cap. 3. 1. [Cum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum de muliere. Neque enim iustus vicius fuisset inimicus, nisi ex muliere homo esset, qui vicit eum. Per mulierem enim homini Dominatus est ab inicio, semetipsum contrarium statuens homini. Propter hoc & Dominus; semetipsum filium homini confitetur, principalem hominem illum, ex quo ea quæ secundum mulierem est plasmatio facta, in semetipso recapitulans, ut quemadmodum per hominem vitam descendit in mortem genus nostrum, sic iterum per hominem Victorem accendamus in vitam.]

Institutus in dialogo cum Tryphonie. [Homo natus est de Virginie, ut per quam viam fraude serpentis subintravit inobedientia, per eandem sequeatur venia. Cum enim integra Virgo esset Eua, concepto Verbo serpentis, inobedientiam mortemque peperit; ut Virgo Maria postquam concepit fidem cum gaudio, afferrante Gabriele latum nuncium quod Spiritus Domini ei superueniat, & obumbrat ipsam virtus altissimi, & ideo quod ex ea nascatur sanctum, esse filium Dei, respondit: *Fiat mihi secundum Verbum tuum.* Ex hac natu est hic, de quo tot Scripturas loqui docimus per quem Deus & serpentem illum & similes eius Angelos hominique delituit: prætentibus vero & cie- dentibus in eum, absolusionem à morte concedit.]

S. August. de ago. Christi, cap. 22. [Dominus Iesus Christus qui venerat ad homines liberandos, in quibus & mares & feminæ pertinent ad salutem, nec matres fastidivit, quia matrem suscepit; nec feminas, quia de feminâ natus est. Huc accedit magnum Sacramentum, ut quoniam per feminam nobis mors accideret, vita nobis per feminam nasceretur; ut de viraque natura, id est feminina & masculina, vietus diabolus cruciatetur, quoniam de ambabus subversione letabatur; cui parum fuerat ad pœnam si ambas naturas in nobis liberarentur, nisi etiam per ambas liberaremur.]

245. S. Anselmus lib. 2. cur Deus homo cap. 8. Cum congruentias mysteriorum quas proferte possumus, dixisse

discesserunt vocati à fidei hostibus, picturas super nubem, subdit. [Pingi igitur non super factam vanitatem, sed super solidam veritatem; & die quia valde conuenit, ut quemadmodum hominis peccatum, & causa nostra damnationis, initium sumpsit à feminis; ita medicina peccati, & causa nostra salutis, nascatur ac feminis: Ac ne mulieres desperent se pertinere ad forem beatam, quoniam de feminis tantum malum processit, oportet ut ad reformatam spem earum, & de muliere unum bonum procedat. Pingi & hic; Si virgo eras, quae causa fuit humano generi totius mali, multo magis decet ut virgo sit, quae causa erit totius boni. Hoc quoque pingi; Si mulier quam fecit Deus, de viro sine feminis facta est de Virgine conuenit valde, ut vir quoque qui fecit de feminis, sine viro sit, de Virgine.]

S. Bernardus ferm. 2. super missus est. In statu tempus quo iam tollatur opprobrium, nec habeat vir quid causat aduersus feminam: qui virque dum se impudenter excusare conatur, crudeliter illam accusare non conatur illi dicens; *Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno & comedit.* Propterea cura Eua ad Matrem, cura matet ad filiam; filia pro matre respondeat, ita maius opprobrium auferat: ipsa patet pro in matre satisfacta quaece si vir cecidit per feminam, iam non cingitur nisi per feminam. Quid dicebas, ô Adam? *Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedit?* Verba malitiae sunt hæc, quibus magis augeas quam deles culpam. Verumramen sapientia vicit malitiam, cum occisionem venire, quam à te Deus interrogando eligeretur, sed non potuit, in thesauro inefficientis lacrimationis inuenit. Redditur nempe feminam pro feminis, prudens profusa, humilis pro superba, quæ pro ligno mortis, gauklum tibi portigat vita; & pro veneno cibo illo amaritudinis, dulcedinem parat fructus attini. Mutu ergo iniquæ accusationis verbum, in votum gratianum actionis, & dicitur: *Domine, mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno vita, & comedit; & dulce datum est super mel ori meo, quia in ipso vniuersificasti me.* Ecce enim ad hoc missus est Angelus ad Virginem. O admittandam & omnem honore dignissimam Virginem! ô feminam singulariter venerandam, super omnes feminas admittibilem, parentum reparatricem, posteriorum significatorem!

Multa his paucis in hanc rem complexus est S. Mattheus hom. 6. de natali Domini. [Nascitur itaque Christus ex Maria, ut & sexus feminæ hominem daret, & Deum proderet integritas virginalis. Nascitur Christus ex feminis, ut sicut Adam, decipientem per Eum diabolum non potuit praecaveré, ita diabolus aduentantem per Mariam Deum, non deprehenderet esse parentem. Parvus igitur feminam salutem mundi ut quæ extirpet fomes iniquitatis, fieret ministra iustitiae, & per quam mors sibi in hunc mundum adiutum pueretur, per eam ad nos vita haberet ingressum: Atque ut offendetur creator humani generis, viriisque sexus curam habere, & virumque se velle salvare, viri affectus, & procedit ex feminis; quatenus aduertere mus nullam esse apud Deum inter virum ac feminam in percipienda salutem distanciam.] Comendatum est esse studium castitatis, per nativitatem ex hac matre, quæ simul Virgo, præmiterat ibidem hom. 3. in fine. Non modò autem concipiendo & post partum, sed in ipso etiam partu fuisset Virginem latè contra quoddam vobis Goffridus ferm. 4. de nativit. Cur hanc Virginem, in Bore inuenturis, non atate prouociorum conspere Christum, voluerit Spiritus sanctus, pulchre prosequitur S. Ambros. ferm. 6. 3.

Ad calumnias de matre plebeia, & filiis ex ea sordibus.

346. Ex matre porci, humilis & plebeia sordis fabro

desponsata, nasci voluit quod cum despiciunt haberet Julianus Apostata, ita recunditur à S. Cyrillo lib. 6. aduersus eum ad t. 1. 1. [Imaginariam sapientem vitum agis ô strenue, & quod nos magnificamus, id etiam Deum putas magnificare. Ignoras autem omnino, quantum inter sit, & quantum divina gloria exulta sit, quæ amque sunt cogitationes nostra augustæ. Nam oportebat omnino Iustum existentem Deum, curam habere ne videatur hominibus gloria minor, & desiderare nobiscum momentaneas has gloriolas, & parata dimensæ prosperitatis pompaque vanas: quomodo non melius erat illi omittere dispensationem, & non fieri nobis similem hominem, quum æqualem habeat cum patre thronum, summa gloria decorus, & diuinis dignitatibus conspicuus? Igitur si quipiam videtur arguendum & dicendum, cur non potius regis cuiusdam tertieni appellatus est filius, & natus est ex regina matre, secundum carnem scilicet? Reprehendat obiter etiam, quod & homo factus est, & exinanuit semetipsum, forma servi accepta. Nam si omnino ignorabitis gratias, & intolerabilis ei fuisset, quum tempus & res ipsa id postularent, melius viisque fuisset dispensationem non ferre: sed erant ut Deo humana omnia non nihil, & etiam terreni regni amplitudine res parva ei erat, quamvis à nobis summis honoribus celebratur. Vnde & quando cum Pilato loquebatur, summi gloriae sua eminentiam manifestabat dicens: *Regnum meum non est de hoc mundo.* Quo circa quare incepas cum qui secundum naturam existit Deus, quod voluerit etiam exinanitione dispensatione pati? quamvis nemo dubiter quod in tantum sapientia Dei sumus inferiores, quantum & natura minores.]

Bachantes in Christum, occasione huius causæ sunt Manichæos, & fordes (ut blasphemabant,) matris concipientis & patientis, resurgententes in prole, sic ait S. August. l. de s. heretibus cap. 5. [Deus erat: homo factus est; suscepit humanitatem, non amisit divinitatem, factus humilis, mansus sublimis; natus est homo, non destitutus esse Deus: natus est parvulus, latens magnus: Qui libenter amplectitur Deum natum, non horreat Virginis partum. Dicit tibi Deus creator hominis, filius hominis, quid est quod te permonet in mea nativitate? Non sum libidinis conceptus cupiditate. Ego matrem, de qua nascerer, feci: ego viam meo itineri preparavi atque inmundavi. Hanc quam despiciens Manichæa, mater mea est, sed manu fabricata est mea. Si potui inquinari cum eam facerem, potui in illa inquinari cum ex ea nascerer. Sicut transi meo, illius non est corrupta virginitas; sic & me non est ibi maculata maiestas. Si Solis radius, cloacarum forceries desiccatur nonit, eis inquinari non nonit: quanto magis splendor lucis æternæ, in quo nihil inquinamenti incurrit, quocumque radiaverit, mundare potest, ipse pollui non potest. Stulte, vnde fordes in Virgine matre, vbi non est concubitus cum homine parente? Vnde fordes in ea, quæ nec concipiendo libidinem, nec patiendo est perpessa dolorem? Vnde fordes in domo, ad quam nullus hospes accesserit? Solus ad eam Dominus & fabricator eius venit; vestem quam non habebat, induit, cùmque sicut innenit, clausam reliquit. Sicut ille natus est solus inter mortuos liber, sic iusta ex qua natus est matris pudor, solus est integer. Eua inobediens meruit peccatum. Maria obediens consecuta est gratiam. Illa gustando prohibita, maledicta: hæc credens Angelo, est benedicta. Illa nobis mortem contulit, hac Virgo vitam nobis perferit. Quid agis Manichæa: Christianum premis, non Christianum defendis. Taceat immunda vanitas, quia munda nata est diuinitas.] Hac de re pluribus cum de Deipatia in Dypatia Marianis.

Obiter

Obiter de Christi maioribus.

247. Præter causam efficientem proximam, interueniunt quaque remota; nempe maiores Christi per Virginem. Sed de illis nihil hoc loco, præter illud quod à S. Hieronymo Matth. 1. & ab aliis notatum est, neceps voluisse Christum, quosdam maiores habere inglorios & infames; Nimirum ut discernemus nobilitatem contemnere de quo pulchri Blesens. epist. 3. verbis illis. [Quid inter parentelas hominum variantio distinguis? Ab uno patre descendimus vniuersi, & singuli. Certe speciosus forma præ filii hominum Christus Iesus, de quo scriptum est, quia vir nobilis est in portu eius, cuius nobilitatem & generationem Prophetæ non sufficit enarrare, & qui vnicus nostra generositatis est auctor; de iustis, & in iustis, de magnis & humilibus carnem traxit. Nam & agnus paschalis iuxta 70. interpres, de oibus & capris assumebatur: in quo manifestissime vides, quod apud Christum, omnis fortuna, omnisque conditio acceptatur.

Notandum tamen cum S. Paulino epistola 10. nobiles fuisse. [Ipsi. (inquit) Domini ortum, præter illum à diuino fonte fluentem, etiam ictum quo filius hominis esse dignatus est, Euangeliste duo, numeratis ab initio majoribus odiuntur, duceras utroque scriptore corpore sanguinis venam, pari fide & dignitate referente: quia dignum erat, ut vnguentus Dei, & primogenitus totius creaturæ, acque vniuersi corporis caput, etiam in generis corpore dignitate primatum teneat. Ut vnius in celo Dei filius, ante sæcula infabiliter natus exordio, etiam in terris illustrissimum ictuorum sibi a ies vendicaret; Regum pariter & sacerdotum, (ut duo testantur authores) clara progenies.] De immediatis Christi maioribus SS. in quinque Ioachimo & Anna, multa coacterunt Spinellus in opere de Throno Dei c. 18. & Castro in histor. Deiparæ c. 1.

Quid, circumstantia secunda.

248. Hac vox, ut sit vere circumstantia, designate debet rei conditionem aliquam: quia hic non videtur posse profecti alia, quam sexus Christi masculinus. In virili namque sexu assumptam fuisse à Dei Verbo humanitatem nostram, tam exploratum est ex Euangelio, ut probatione opus non sit. Decuisse autem ita fieri, nec fuisse congruum ut sexus femininus assumereatur, euincunt plene rationes illæ quinque quas Toleatus in cap. 1. Lucas annot. 82. propositi; nempe quod cum mox nostræ ac exilio cœla vnicæ immediata, fuerit Adamus; (nam Eua sola peccante non cecidimus originaliter, ut probat S. Anselmus 1. de concept. Virg. c. 9.) conuenientissimum fuisse inde prodire reparationem, vnde clades acciderat; hoc est à viro. Item quod Christus caput sit Ecclesia, & sacerdos ac Pontifex summus, atque magister, cuius partes sunt Ecclesia docere, congregare discipulos, alaque præfari à sexu feminino aliena. Decebat denique, ut qui filius erat Patris quodam diuinitatem, similem filii, non filiæ denominationem acciperet in humanitate, ut vitare confusio.

Nemo autem fuit adeò insanus, ut huic veritati obstreperet. Nam quod apud Anastasiū cap. 3. & 12. in fine, damnantur qui dixerint in Christo fuisse maris ac feminæ naturam, non est referendum ad sententiam alieuius qui ita delirat & Christum fecerit androgynum: (id enim nemini ymquam venit in mentem:) sed referendum est ad calumniam Seuerianorum, qui ut rubore perfuderent Catholicos geminæ in Christo naturæ assertores, nequissime ac fædissime illis vnicibus turpæ notationes subiiciebant, quod breuer acceps ex eodem Anastasio libri ciuilem cap. 10. [Testor charitatem vestram, Seuerianos,

quando audiunt in Christo hypostases; hypostases, nisi fallor, facultatum possessionem seu fortunatum intellegite: Eaque de causa animo intrepido, & impertinente eas prædicare & confiteri. At vero quando audiunt naturam, turpia quedam & absurdâ animo efformare, v. pote patres, quæ virorum atque mulierum corpora constituent, quamobrem vocem hanc auerari, quasi in Saracenum disciplina instituti essent. Nam icti, cum Dei conceptionem & nativitatem audiunt, de renente nuptias & semen, carnalemque coniunctionem somniantes blasphemant. Etenim, si Seueriani aliter effecti sunt, quare ratione cum corpus Domini nominant, plurimâque & diversas appellations porsus fugidas, indignas, alienâsque etiam ab Angelica natura recipiant, solam naturæ appellationem in Deo respuant. Non igitur spuriissimi hi heretici, non alii vlli, sexum in Christo aliud quam masculinum alteruant. Scit tamen de more Rupertus lib. 1. de oper. Spiritus sancti. cap. 13. Christo aperat illud, masculum & femininam creant eos; malcolam interpretatus, Verbum; femininam vero, humanitatem.

Vb, alia Conceptionis Christi circumstantia.

249. Locus concepti Christi, vel est communis & exterius Deiparæ, vel proprius & matris internum; ea videlicet pars materni corporis, quæ tanti mysteri, & ut S. Damasc. pulchri dixit, tot miraculorum officina fuit. Priorem locum, S. Lucas. cap. 1. docet fuisse, Galilee vbiem Nazareth: nam icti facta est allocutio Deiparæ per Angelum, in cuius clausula perfectum est hoc mysterium. Deiparæ ad id regionis, & vrbis illius, causas nonnullas ex notationibus nominum profert Toleatus in c. 1. Lucas annot. 49. & 50. Cetera porrâ traditione docemur, cubiculum in quo res tanta gesta est, & Verbum caro factum, esse illam ipsam adem sacram, quam Lauerti in Piceno etiam nunc videre licet adiectum Angelico ministerio, ut fusa referunt qui sacra illius zodiac historiam mandarunt literis, Ries, Tursellinus, & alii; itemque Canisius lib. 5. Mar. c. 25. Gretelius l. 1. de peregr. c. 3. Bonif. lib. 1. histor. Virg. cap. 4. Spinelius de templis Deiparæ, & Bonius anno 1300. n. 2. 3. Nec est de hoc Christi concepti loco inter Catholicos controversia; rigantur licet heretici, & quæ solent ceruicisitate, in contrarium obfirmantur.

Sommum de Christo non in vulva concepto.

At circa locum immediatum, sive Deiparæ internum, nonnulli Catholicæ, specie Christi honorandi, recensere ab aliis, negantes Christum conceptum esse in vtero seu matrice B. Virginis; affirmantes autem, conceptum fuisse in parte maris vicina cordi. Ita censisse iam olim videntur nonnulli apud Damascenum 4. f. de c. 15. sub finem, fabulantes Christum è matre editum fuisse per latus. Sub seculi autem superioris initium, Petrus quidam Lucensis, Canonicus Regularis, causatus honestatem mysterij maiorem, & Christi dignitatem ac honorem, Matritæ de suggesto tradidit, Christum in parte maris, vicina cordis, esse conceptum siue quidam pia feminæ, à qua id ipse didicisset, relatum affirmabat. Scilicet hoc decerat patella operculum. Nam præfensa illa reuelatio, si non fuit merum mendacium muliebre, aperit fuit dæmonica impostura: cum dixerit Elia c. 7. prænunciarit, Virginem in vtero conceperunt; idque Angelus apud Lucam cap. 1. confirmat, dicens Virginem, ecce concipies in vtero.

Eroneæ autem & insulsæ, Petrus ille, vocem vteri detorquebat in alienum sensum; dicens, eo nomine designatum fuisse ventrem superiore, seu thoracem, cuius pars sit ea præfensa pectoris cavitatis. Fanéque quod Iustinia 1. Ioan. 1. v. 1. nam. 5. 1. oblerat, apud Hesychios voces quasdam vterum significantes, tam mal- coli

coli quam formine viscera denotare. Sed praterquam quod huiusmodi interpretationis figmento, conuellicet verborum & Prophetarum & Evangelistarum proprietates, nulli in pectora humano propè cor, carinatur cauas excipiendo sequi idoneas. Eaque gratis admisit, adiungendam necessariet suisset perpetuum miraculum per suam monimenta, ut impeditetur suffocatio Deiparæ per suum pectori appositum. Deinde cum B. Maria inventa esset in vexto habens, Ioseph cum nollet eam trahere, voluit occulè dimittere, ratus grauidam ei inimicentem vtero. Quod si non vterus, ordinarii conceptionis officia, sed commentaria illa cauam cordis vicina intumulset, non venisse B. Virgo in suspicem aduterij, ob quod homo iustus, veritus participare & ratum habere eius peccatum, de illa dimittenda debuisse cogitare; sed visa esset extraordinaria rora erga: nec ob sceleris suspicionem dimissa, sed ob morbum founuda & retinenda, iundicande in charitate. Vterus ergo Virginis in quo Christus conceperetur, is plane fuit qui passim vterus datur: idque Romæ aduersus illum Petrum fuisse datum, prodit Mantuanus tract. de Christi conceptione; in cuius episcopuli calcet, addit, ipsum quidem heu quod pertinacia defuisset, ab hæresi nota abesse immunit; dogma tamen quod improvidè proulca, fuisse damnatum. Se affuisse damnationi, ait Cæsar. 3. p. 31. art. 1.

Nullum Christo dederunt ex conceptione in vulva matru.

150. Frustra vèr Petrus ille refugiebat Christi deus ex conceptione in tali loco, ex conceptione venu in corde vel circa cor matris, Christi maiorem hominem obnubebat. Nam ut scitè dixit Basilius Seleucus. 39. [Quis modestiam Deo obiebat? quis lispebam nolto nomine mendicitatem, per quam celestem regiam & diuinias parare licet, illi probro vate: Quid autem, qui supersticio religione laborant, impedit timore, vbi non est timor, ne quid quod opinamus, Deus patiatur; cum passiones, hominum in passione medicatur, ac ideo credere refugunt, Dei locutus generationem, ventri mulieris esse concredat? Hoc Deo honorificentius hoc modo magis impibile demonstratur, quod & patibili celatum fit corpore, & quod diuinitatis impatibilitatem ostendat. Si enim Solis huius, cum ferdentis fetentia loca contingit, nullus inquinamenti contagione puritas inficitur; quomodo non magis Sol iustitiae, in incitam affigens Virginem, & eam per sanctum corpus delibet, impatibilis in ipso persistit, ut Deo dignum est?] Similia late S. Chrysostomus in calce homiliae de die natusis Domini a Pantino edita.

Nullum ergo hic ceipsa interueni probrum, nullæ fides, iuxta illud Fulgençij serm. de land. S. Mariae ex parte Saluar. [O coniunctio sine cordibus facta, vbi manus sermo est, & vox auricula. Quin etiam ut recte contra Marcionem de hac ipsa & alius Christi ignobilissimis & pusillitibus blaterantem, aiebat Tertullianus lib. 2. contra Marc. cap. 27. [Deus vim maiestatis tuae, intollerabilem vitium humana mediocritatem, humiliitate temperant, sibi quidem indigra, homini autem necessaria, & ita iam Deo digna, quia nihil tam dignum Deo, quam salus hominis.] Redet item aduersus Heliodolum Hieronymus. [Iunge si libet & alias natura concubias, novem mensibus vterum in solestant, fatus, partu, languinem, pannos.] Hæc sine ordinariis partum dedecora & probra, ex alterarii persona addensata, quamvis à concepione & vici gestatione ac part Virginis, exularint. Sed pergit Hieronymus. [Ipse sibi describatur infans, tegmine membranarum solito convolutus. Ingerantur dura

Theoph. Raynandi Christum.

præsilia. Vagitus partuli, octauæ diei circumcisio, tempus purgationis, ut probetur immundus. Non erubescimus, non silentius. Quanto sunt humiliora, quæ pro me passus est, tanto plus illi debedo. Et cum omnia replicaueris, cruce n. hil contumeliosus profetes, quam profitemur, & credimus, & in qua de hostibus triumphamus.] Expressit aperte Hieronymus, insignem Tertullianii disputationem aduersus Marcionem l. de carne Christi cap. 4. & lib. 3. contra Marcio. c. 1. iure vèrò Cæsarius lib. 2. cap. 3. in fine, ex eo quod Deus, ad hæc ut nobis videretur, dedecora se abiceret, concludit angeri in nobis debere, non imminui venerationem & affectum erga Christum, quia maximam vriue & immanissimum feelus est, ut ideo apud nos minus honoris habeat, quia plus amoris impedit. Nec dissimila S. Gregor. 29. mor. cap. 1.

Quare immensam quidem Dei in subeundo feminino vtero dignationem admirari ad stuporem par est iuxta illud Ruperti l. r. de oper. Spiritus sancti. cap. 14. [Cæterum si ad magnitudinem dignationis respicias, nihil mirabilis inter omnia que facta sunt; sive in celo, sive in terra, quam id quod Deus dignatus est concepi vel nasci de feminis. Nec enim agete miramur, quod omnipotens Virginis conceptum vel partum date potius, mirari autem multo maxime simul & venerari debemus, quia tantus hoc voluit, quia feminineum Deus Dei filius, Deus Dei Spiritus vterum non horruit. Non horruit, inquam, Verbum Dei, Verbum Deus qui feminæ carnis humor, quasi coagulum se commiserer.] Igitur magnam quidem, & si per vires licet, immensam tantu[m] demissione ad Virginis v[er]e vterum, admirationem concipere. Deumque ut cæcas feminæ vteri latræs componendo, promouere, dignum est; ramen admirationi iungendus amor, tantum benignitati par.

Neque ex aduentu ad nos, per portam communem.

251. Hæc notanda quoque & expendenda, Petri illius correctori Baptista Mantuano fuerunt, qui ut id h[ab]it obiter addam, specie honoris Christi, & maioris honestatis huius mysterij adductus, quod in Marcione damnat graniter Tertullianus, Christum, per matus pudenda prolatum, vel negat vel nimium insinuat se negare, dicens id certum non esse, cum poruerit Christus ex vtero matris alter ad nos prodire, & tamendici natus ex Virgine. Nam & Verbum Dei dicitur natum ex parte. Igitur liquet notationem vocis *natus*, in omni proprietate constitutam, non ferre prolationem ex vtero per portam communem. Praterquam quod qui dicuntur Cæsones, hoc est qui scitè matrum vtero eximuntur, nati earum dici possunt, etiam aliunde ad lucem venerint quam per matrem pudenda. Potest ergo Christus quoque, natus Deiparæ censeri, quamvis probioso illo exitu ad nos non venerit. Hæc dico, à Mantuano prolatæ esse non bene, & correctione, vel etiam abrasione egere. Nam quamvis nomen *matris*, non inferat necessariò partum per viam naturalem, ut bene notauit Areolius in 3. d. 4. q. Nicæa art. 5. sub finem, tamen vox *naturæ humanae*, in omni proprietate, fert eum quem dixi exitum ex vtero eumque etiam multo expressius insinuat vox *pariendi*. Neque enim B. Virgo Luce 2. dicta fuisse Christum peperisse, nisi ut S. Hilari lib. 2. de Trinitate loquitur, Christus communis lege, hoc est per genitalia, citra omnem rationem aperiotionem, prolatus esset. Id quod S. Hieronymus l. aduersus Heliod. perspicue tradidit, nec non S. Augustinus 22. Civit. cap. 8. & Nazianzenus orat. 5. 1, ac Damasc. 4. fid. c. 15. Nec semel idem affirmat Tertullianus. Quamquam quod ait contra Valentinianos cap. 27. eos invenisse Christum in præpositis quæ-

E e sionibus

stionibus suppositum, id est per Virginem non ex Virgine editum, quia delatus in Virginem transmigratio potius quam generatio more processerit, per ipsam, non ex ipsa; non matrem eam, sed viam passus. Hęc inquam video iuxta ea quae habentur. 1. de prescripti. cap. 49. accipi ita posse, ut ad hunc locum non pertineant, sed tantum ferant, Christum quasi aquam per fistulam, sic per Mariam Virginem transmeasse, nihil inde vel accipiente, vel mutantem. Alibi tamen nec semet, diserte in haereticis damnat Tertullianus, quod Christi per intacta matris virginalia prolationem, stulte erubuerint.

Postio Christi in matris utero, circumscriptiua.

252. Sed illud non minus insulse & falso circa Christi exitum ex materno utero dixit Mayronis in 3.d.4.q. vñica. art. 6. quod etiam ad conceptionem primam in utero de qua hic disputamus potius pertinet; nimis ideo Christum ex utero matris exuentem, feruisse matris integratatem, quia Christus in utero matris habuit ordinem partium in toto, non autem ordinem partium in loco, sicut in utero definitiū, sicut est in Eucharistia. Quare exiens ex utero, quamvis haberet tantam quantitatem quamlibet pueri, tamen integrum feruauit matrem ab eo, nouo miraculo, quo duo corpora fuerint simul localiter; sed unum corpus sicut in alio definitiū, qui fuerat modus esendi Christi in utero. Hoc merito reprehendit Rubionius in 3. d.4.q. 1. in fine, & videtur mihi sufficiens conuersus argumento quod ipsem Mayro sibi obiicit; nempe quod Christus in utero nutriti posset: corpus enim definitiū locatum, & nutritionis & cuiusvis extensae ac materialis actionis elicienda, incapax esset: Quam difficultatem non aliter dissoluit Mayo, quam dicendo, relinquendam esse diuinae admirationi. At nemo non videt, has difficulties dissoluendi libertate, fas fore quæcumque sine aperta contradictione alicui occurrerint, facta communisci. Promptum quippe erit, intortis in contrarium difficultibus, se liberare, relinquendo eas diuinae admirationi. Fuit itaque Christus in matris utero, circumscriptiū & extensiū ut & alij pueri. Hunc Christi in matris utero statum, pueris miraculis referentissimum, apertissimum ad excitandum & fouendum pietatis nostræ sensum, expendit pluribus factis commentacionibus, fortissimum Christi pugil & inuictus Christianæ fidei apud Iapones testis Carolus Spinola quæ ad calcem vitæ eius habentur.

Encomia uteri Virginis, ex Christo inibi concepto.

253. De sanctissimi huius uteri ob exceptum Christum summis praæconis, multa habet Dionyius Richel. lib. 1. de laud. Deip. art. 20. Ego nonnulla ex Patribus hic adducam. Ad rem quippe presentem facit, quod Patres de tam sancta Dei arcu dixerunt S. Iacobus in Liturgia, post multiplex *memento*, in dicta commemoratione Deiparae, sic habet. Dignum est, ut te verè beatam dicamus Deiparam, semper beatam, & omnibus modis reprehendam, & matrem Dei nostri, honorabiliorum quam Cherubim, & gloriolosiorum quam Seraphim, quæ sine corruptione Deum Verbum peperisti. Te reuera Deiparam magnificamus. Tibi, ô plena gratia, vniuersa creatura gratulatur, Angelorum cœtus, & hominum genus, quæ es templum sanctificatum, paradisus spiritualis, Virginum gloria, ex qua Deus carnem assumpsit, & puer factus est Deus noster, qui est ante secula. Tuum enim uterum, thronum fecisti, & tuum ventrem latorem, ac ampliorem cœsus ipsius reddidit. Tibi, ô gratia plena, vniuersa creatura gratulatur. Gloria tibi.]

Origenes hom. 14. in Lucam, vocat sanctum uterum & omni dignatione venerandum.

Gregor. Nys. orat. de nativit. Dom. [ô Beatum uterum illum, qui bonitatis præstantia, ad se traxit animi bona. In reliquis enim omnibus, vix animus purus, Spiritus sancti præsentiam caput: hic autem, eato sic Spiritus receptaculum.] Sensus est, ideo quod Christus in matris utero formandus & excipiens esset, ut Mater dignum tantum prolixi habitaculum effici miceretur, oportuisse vberitatem gratiae proprie immensam, conferri anima.

Epiph. orat. de laud. Deip. ex Deipara persona ita loquitur. [Ego Virgo incorrupta, quæ in utero gestavi, effecta sum templum impollutum habitantis in me Verbi Dei nupciarum expertis, Emanueli gestavi in utero incorrupto, in ventre impolluto, similis effecta throno Cherubico: in qua caro factum est Verbum patris, qui Deus est initio carens: & licet inusitabilis, spectabilis tamen per dispensationem assumptæ carnis factus est. Non experta, nec cognoscens virum, peperi Deum, qui est ante secula, ipsius Christum. Nam etiam nunc sum virgo post partum, purior, si dicere licet, quam antea.] His dictis, exclamat Epiphanius [ô uterum impollutum, habentem circulum cariorum, qui Deum in comprehensionem, in te verè comprehensum portasti. O uterum, celo ampliore, qui Deum in te non coarctasti. O uterum, qui cœlum es septem circulis constans, & capacior illis existis. O uterum septem cœli sublimiorum atque latiorum. O uterum, qui es octauum cœli, septem firmamentis cœliorum. O uterum, habentem inextinguibile lumen septies lucentis gratia.]

Mox iterat quod iam premisiter, Deiparam scilicet ratione uteri esse thronum Cherubim: quibus al ludit ad illa. Gregorij Neocesar. verba orat. 2. de annunc. [Ipse cœlestium omnium potestatum Dominator, ex omni creatura, te sanctissimam & ornatissimam elegit; & per sanctum, ac castum, purum acque impollutum ventrem tuum, fulgidissima margarita in salutem torius terrarum orbis progreditur: quoniam & tu sancta, omni humana natura gloriior ac purior sanctiorque effecta es; ac ninc quidem candidior habens mentem, quous autem auro quantumvis probato, purificatum magis corpus: Ventrem verò, quallem Ezechiel vidit, & qualem reconsensit, talia dicens: *Similitudo animalium super caput, quasi firmamentum & quasi a pectus crystalli formidabilis, & similitudo throni super ea quasi a pectus lapidis Saphiri: & super thronum, tamquam similitudo hominis, & quasi a pectus electi: & intrinsecus eius, velut a pectus ignis, per circuitum. Perpicie igitur Propheta, natum ex sanctissima Virgine in figura a umbra cernebat: quem tu sacra Virgo portare non posles, nisi omni gloria acque virtute pro tempore illo refuleres.*]

Andreas Hierosol. orat. in salut. Ang. [Benedicta, quæ cœlestem thesaurum, in quo alij omnes a plentate & cognitionis thesauri sunt reconditi, in tuto virginitatis tue velar promptuatio libertim complexa es. Verè tu benedicta, cuius venter, acerum quidam aræ, quoniam fructum benedictionis, spicam immortalitatis, Christum inquam, sine seminantis ac coloni opera perfectissime produxisti, messem copiosam infinita milli congratulantium sibi de salutis nostræ operatione adduxisti.]

254. Cadit in hunc uterum, & ratione eius in Deiparam, corolla aut seruum illustrissimorum titulorum, quibus Chrysippus presbiter orat. de Deipara initio, eam condecorat. [Aue gratia plena, Aue quæ vulham adeptæ es præter naturam, vel ipsi ecclis latorem quando quidem per hanc comprehendisti eum, quem ne cœli quidem capiunt. Aue fons lucis omnem hominem illuminantis. Aue Solis ortus qui nullum ferre potest occulatum. Aue armarium vita. Aue quæ & horus

us patris. Ave quæ es pratum totius fragrantia. Sancti patris. Ave quæ idem omnium honorum. Ave specimen gemme omne pretium excedens. Ave vix, vna pulchras producens. Ave nubes pluiae, portu animis iacobini exhibentis. Ave quæ es puceus semper vi- genis atra. Ave quæ es rubus ardens igne Spirituali, subiquam tamen adulteris. Ave porta clausa, soli regi aperta. Ave mons, vnde lapis angularis abscessus est super manus.]

Proclus pereleganter hom. de Christi nativitate. r. 6. Contra Ephel. cap. 7. de hac spirituali paradiso Adami secundu, hac vnitatem inter se naturarum officina, sic loquuntur. [O vener, in quo communis libertatis Syngrapha confecta est: o vtere, in quo anima aduersus motum fabefacta sunt: o atra, ex quo naturæ colossus sine exortu est: o templum, in quo Deus natus non deuinitus, sed cum, qui est sacerdos secundum ordinem Melchisedech, induens, nostri misericordia, Verbum caro factum est.]

S. Ambrosius in inst. Virg. cap. 14. vterum Deiparum, cum aliis laudibus ornat, tum veluti granarium deservit, quo educuntur si mundo vniuerso pascendo gaudia optimum. Sic enim habet. [Vener tuus sicut arca crucis mundi inter lumen, eo quod continens sibi in omnibus Christi ortu ex Virgine. Sicut victores silent, ecclasiacum praelorum, strenuorum virorum donis torquebus honorare cernices: ita iugum nostrum levamus, ut fidelium colla virtus in signis coronaretur. Vite autem aliis ille Maria, crater cornutus, in quo europa, quæ misericordia in cetero vinum suum, indecentem cognitionis pte gratiam, diuinitatis suæ pessimalis subministrans. In quo Virginitas vero, summa seruorum tritici & lili flos gratias germinabat, quanto & granum tritici generabat, & lumen. Granum tritici, secundum quod scriptum est: Amen amen dico vobis, quod granum tritici cadens in terram mortuum fuerit, tunc sicut manet. Sed quia de uno grano tritici, acerbus est factus, complectetur est illud propheticum: Et cunctae abundantia frumentorum quia granum illud mortuum, plenum fructuum actulit. Hoc itaque granum, omnes homines perpetua cœlestium monerunt esca satiatur. Consummatum est illud propheticum oris eloquio, hunc eodem David. Cibavit eos ex adipe frumenti, & de gera melle saturauit eos. In hoc grano etiam lumen, divina testantur otacula, quia scriptum est: Ipso campo & lumen conuallum: sicut lumen in medio frumentorum. Hunc S. Ambrosij locum, per pulchrem imitauit Amedeus Lauian. hom. 6. de Deip. ante Deum.

S. Hieronymus in Psal. 18. cum Sole confert vterum Deiparum, ad illud in Sole posuit tabernaculum suum. Sic enim ea verba glossat. [In Sole in vtero sancte Mariae Virginis, Maria interpretatur stella maris. Lumen Solis magis incepit, quam stellarum. Sol iustitiae, Dominus, et a Propheta: Orietur vobis Sol iustitiae, qui est Christus. Illuminans Sol iste, stellam, id est, Mariam ut effet sanctus Sol. Ideo posuit tabernaculum suum in Sole, quodammodo corpus alicuius de vtero suo.] Imo celis ipsis fortiorum hunc vterum inde probat Fulgentius serm. de laude. Deiparum ex patre Salvatoris, quod in tantis vteri illius angelis, multo plus contineatur quam in Solari tabernaculo, sed in illis sufficiat quicquid sustinet coeli. 213. Cum corde Parisi, in quo Verbum genitum est, vtrum Deiparum in quo idem homo factum est, genitum est, componit Augustinus orat. contra Iudeos & Pagos, c. 9. vbi etiam de hoc vtero tamquam thalamum nuptiarum Verbi cum Ecclesia, quia de re suo loco cum de Christo ponit, & pulchre quoad vteri thalamum. S. Hildegard. Ide perp. Virg. & patrem. B. Mat. serm. in fine. Illam vero materni vteri & paterni sinus analogum, prosequitur omnino egregius Petrus Damiani. de annunc. describens duplum locum voluptatis & quo flamus egrediebatur. [Fluuius iste (inquit) Thopk. Raynaldi Christus.

est Deus meus Iesus, qui à duobus locis voluptatis egreditur, ex vtero Patris & vtero Virginis. Vnde Propheta: Dominus Deus noster, stellina gloriosus, exiliens in terram puerum. Et post fuisse de scriptam generationem aeternam, & processionem huius flumij, ē loco voluptatis, addit. [Nunc accingamus nos ad videndum qualiter egrediatur de Virgine; quia egressio ista dulcior, & affectuoseiore humana misericordia, quæ intuentum peccatora concutit, irritat oculos, & beatis fontibus vultu amarum iupet fundit. Hic locum voluptatis, vterum Mariae intelligo, in quo cumulauit omnes delicias deliciarum Dominus, de cuius delictis Spiritus sanctus admiratorio sermone in amoris canticu sic eructat: Quae est ista, quæ ascendit de deserto delictu affluens? Numquid in Angelis voluptatem habet altissimum, in quibus ipse reperit prauitatem? Numquid in confessione, vel scintillatione stellarum, quorum aliae converuntur in sanguinem, aliae cadunt in celo, aliae in tenebras obseruantur? Numquid in aere, vel igne, vel ventis? Nequaquam, quia non in igne Dominus, non in commotione Dominus, non in Spiritu Dominus si verax est ille, qui curu igneo, & equis igneis est assumptus in celum. Numquid in aquis, vbi furens & tortus Leuiathan immoratur, aut in terra, quæ sub malefacto Adæ spinas emittit, & tribulos? Non est locus voluptatis, nisi vterus Virginis.] Superius vero vteri Deiparæ amplitudinem, quam iam ex S. Iacobo, & Epiphano, ac Chrysippo, & aliis celebravimus, ita suscipit, [Millus est ergo Angelus Gabriel à Deo ad Virginem, quæ post quam ei locutus est, sensit Deum suis lapsum vilesibus, maiestatemque illius virginalis ventris breuitate concolam. O vener diffusor celis, terris amplior, capacior elementis, qui totum claudit, omnia concludentem, in quo Deus glorie reclinarunt.] Et serm. 45. [In Maria vterum, velut reuera sacratissimum templum, Deus ipse descendens, & humanam naturam ex ea suscipere, & cum hominibus dignatus est visibiliter habitate. Licet enim & in illud Salomonis templum, Deus descendisse credendum sit; in hoc tamen rationabili fantasatio, hoc est, in Beatisimæ Virginis vtero, multo mirabilius, multoq; felicius dignatus est manere pro nobis, in quo Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.]

256. Hunc esse locum quem omnes creaturae suscipiunt, ac stupent, ob perpetrata ibi mirabilia, sic tradidat idem Petrus Damiani loco allegato, initio ferè sermonis. [Cum fecerit Deus omnia opera sua valde bona, hoc melius fecit, conseruans sibi in ea reclinatorium arcuum, in quo sola se post cumulus Angelorum, & hominum reclinaret, & requiem inueniret. Hoc est quod natura miratur, reuertetur Angelus, reuertetur homo, stupescit celum, contremittit terra, infernus exhorret. In huius vtero maiestas altissimi mirabiliter liquefacta, sicut adipe & pinguedine repleuit terras, infudit celos, inferna respersit. Hic exanimauit semetipsum Excessus & immensus, mensuram bonam & confortans, & coagitatam mittens in sinum nostrum. Hic diuinis manibus vntus est, oleo lætitia, & sicut ad altare in sumnum Pontificem consecratus. De hoc altari ad aram Crucis ascendens, proprio cruore tamquam alterius generis oleo perfusus, iam non solum consecratus, sed & consecrans; totum corpus machinæ mundiali, lagitor, ligamine copulauit.]

Nomine horri deliciarum Domini, vterum Deiparum celebatur Gulielmus Parvus ad illud Cantic. 4. Veni Auctor, perfla horum meum, his præter cetera. [Iam Dei filius cum Virginie erat, de qua carnis sumptus erat. Iam inquietabat, Veni Auctor, perfla horum meum, & suæ aromata illius. Nempe si cum Virginie iam non degeret, non diceret, Veni Auctor, sed potius, Vade Auctor. Auctor ergo dicit, Veni, quia non inquietabat Angelus dicens ad Virginem. Dominus tecum. Veni, aiebat, Spiritus

Ecc 2. ritus

NAUD

in his i.
Christo
ct
huis ii.
Attributis
irisi

titus sancte, sanctifica vterum Virginalem, vt fluant aromata illius, vt quod nascetur ex eo sanctum, vocetur filius Dei; quod utique erit in odorem suauissimum omnibus seculis. Planè vterus Virginalis, est celestis sponsi horum deliciarum, hortus aromatum. Quantæ in eo deliciae, quanta intima suavitatis aromata fuerunt, cum ibi Dominus gloria per Incarnationis mysterium dignatus fuit habitare, & præclaras illas nuptias in eo per spatiū nouem mensū celebrare? Eodem spatio exacto, aromata illius fluxerunt, quia sacra Virginis viscera, filium Dei fuderunt. Quare missus est ad Virginem Angelus congreua salutatio-
ni præmissa; Ecce, ait, concipies & paries filium, & vocabis nomen eius IESVM. Cito de vtero tuo fluenter aromata celestia, tamquam de horo voluptatis Dei.]

257. Hic esse locum auro, in quo confatur, egredie dixit Richardus Victor. serm. in illud Psalmi 71. descendens fecit pluvia in vellum. [In hac terra (inquit) inuenitus est lapis ille sine manibus excisus, qui crevit in montem magnum, & impletus vniuersam superficiem terre. Puto quia in hac terra, secundum Moysi sententiam, nascitur aurum, & anum illius terra optimum; ibi inuenitur Bdellium & lapis Onychinus. Qualem quæso dicimus hanc terram, in qua facile inuenimus si volumus, aurum optimum, & lapidem pretiosum? Sed quid dicturi sumus, de illius terra auro tam optimo, tam pretioso. Puto quod secundum hoc, quod in Beato Iob legitur. Quoniam & huic auro locis est in quo confatur. Sed quis quæso huius conflationis locus, an forte ipse est vterus virginis? Quis huius operis conflator aurique mundator, nisi Spiritus sanctus; huius sanæ operatione, in venter virginali conflatum est aurum, & decoctum ad purum natura humana purgata, & ab omni labo mundata, Verbo vniuersa, & in unam personam coniuncta.]

Nullus in terra dignior locus hoc vtero, in quo filium Dei Maria suscepit, ait S. Bernardus serm. 1. de assump. sed mellitissime de mōre serm. 2. de Pentec. docet hoc esse terræ medium, in quo Dominus salutem nostram est operatus. Similiterque Fulbertus Cantor. serm. 3. de nativit. Deipara. [Et vbi vñquam inueniri poterat locus, qui insta se concluderet maiestatem coequali Patri, auctorem omnium rerum, nisi vterus Marie ante secula præsus? In hunc siquidem tota diuinitas, cum humanitate vescata est. Et qui in coæqualitate cuncta disponebat cœlestia, & terrestria, in Virginem per angusta septa venturam & promissam præparabat carnis sua redempcionem.] Non male huius sanctissime Christi filiæ laudes celebrat crudius Bernardus in meditatione super Salve Regina in ipso fine.

258. Exebertus Abbas, (ipse enim vt alibi tradit. auctor est, non S. Bernardus, cuius operibus inseritur,) in deprecatione ad Deiparam luculentissimè. [Benè Sancto Spiritui in te complacuit ò Maria, cum diuinis adeo mysteriis vterum tuum consecrate dignatus est. Ipse est enim ignis consumens, qui sanctissimam animam tuam, totam inflammatu se ipso; atque splendore diuina maiestatis impletus, rounque vterum ineffabili modo secundauit, fecitque vt Deum & hominem clausa conciperes, clausa pareres, & post partum Virgo permanetes. Iam ergo vterum tuum Domina, velut sacratissimum Dei vivi templum, totus mundus veneratur. In eo fatus mōndi initia est; ibi decorum indutus est Dei filius, ac præleæ sponsæ sua Ecclesiæ, formosus in stola candida exulanter occurreret; desideratus diu osculum prælegit, ac prædestinatas à seculo nuptias, Virgo cum Virginem prælibauit. Ibi iupris est paries initio ciuitatum, quem inter cœlum & terram protoplastorum inobedientia construxerat. Ibi confederata sunt terrenis cœlestia, & obuiauerunt sibi in osculo pacis, quan-

do in unam eandemque personam concurrent diuinitas & humanitas: factumque est nomen illud super terram, vt esset Deus homo, & homo Deus, ibi magnus Eliphens, in mensuram sufficiandi pueri sece contraxit. Ibi antiquus dierum, prædicto filio suo, tunicam induit polymitam. Ibi Rebera fatuorum præfæcæ, magnificandi filij manibus pelliculas hætrorum circumedit, & colli nuda protexit. Ibi enim cooperante gratia Spiritus sancti, filius à Deo patre hæreditandus in omnibus gentibus, diuinæ maiestatis potentiam similitudine carnis peccati cooperavit, & quasi absconditus est vultus eius, in infirmitate. Vnde nec reputauimus eum. Ibi confilii prouidentia inescatus est hamus, qui ad extrahendum serpentem antiquum in hoc mare magnum de celo traieetus est. Inde egressa est armilla aurea, vt perforaret maxilla Leviathan, vt emoueret mortuos non suos, quos ab origine mundi fecerat deglutiuerat. Hortus deliciarum nobis faciatissimus tuus vterus, ò Maria: quia ex eo multiplices gaudi flores colligimus, quoniam mente recolimus, quam magna multitudine dulcedinis, toti orbi inde affulit.]

Guericus Abbas serm. 1. de Annunc. Thronum ex ebore grandem à Rege Salomone sibi paratum, aptans ad Deiparæ ventrem eburneum, sic habet præter cetera. [Gloriosus & prouulsum thronus ac mirabilis de quo Scriptura perhibet quia non est factum tale opus in vñuersis regnis, &c. Quam beatus igitur ille venter eburneus, vnde care eburneum sumpta est redemptoris, precium animarum, miraculum Angelorum, solium summae maiestatis, thronusque potestatis, cibus vita immortalis, medicina peccati, restitufo latitatis! Quotquot (inquit) tangebant eum sanabant à languoribus suis, nam virtus de illo exibat & sanabat omnes. Beatus igitur venter, quide Domine lefu portauit, felix caelitus vteri Virginis, quæ huic operi materiam ministravit.]

259. Hoc esse bonum desertum in scripturis celebratum, tradit in hunc modum Gillebertus serm. 1. in Cant. [Bonum desertum, alius virginalis. Talis erat Beatus illius & specialis Virginitatis vterus quem nullus impudicus moros, affectionis immundus temeratus laesio. Caro ipsius, sicut in terra deserta, & innixa, & inaquosa, in qua Christus apparuit. Non tam delecta penitus, quæ Christum partiuunt. Irriguit eum, sed fluenti virtutum. Ideo quasi putens dicitur aquarum vñuentium, quæ fluunt impetu de libano, quod Virginis munditas candor Spirituæ refundat gratias hortus conclusus venter eius, castimonia Virginis disciplina, eo quod integratissima carnalis desiderij non dissipaverit ardor; propriea in talibus irrigans aquis, fructum dedit in tempore suo. Vis audi de qualem hæc terra deserta dedit fructum? Osee te docet, qui dicit. Adducere Dominus venum de deserto vñrentem, & desiccati venas mortuæ. Quis alias mortis deficavit venas, nisi Christus Iesus, quem nobis intermerati ventris desertum effudit?] Praeireat D. Augustinus in Psalmum 1. o. 1. nam Pelicanum in solitudine, interpretatur Christum in matri vtero solum absque parte formatum.

Hanc esse virginem decorum dictam, virginem pulchritudinis, in qua Dominus panit gregem suum, affirmsat Petrus Damiani serm. 1. de Exalt. S. Crucis, initio. Quæ de hoc vtero, tamquam clibanus panis vita, nonnulli Patres proferunt, adducam infra sect. 3. c. 1. Amorem Christi erga nos, ex descensu in vterum proper nos, benè demiratur Tertull. I. de carne Christi cap. 4. Inde autem vterus Deipara, apparuit clibanus incensissimus, vt loco prædicto monstrabo. Ad extremum Richardus à S. Laurentino lib. 2. de Deip. partic. 2. sub finem, hæc de Deipara vtero haberet. [Ventre Virginis creator suus sibi construxerat passatorium speciale,

speciale, vnde qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Eccl. 14. Quem verus Salomon sibi thronum pavuit, & solum eburneum grande; 3. Reg. 10. quem Spiritus sanctus sibi facraverat sanctuarium singulare, holopitum palatum factum est summo Regi, qui à regibus sedibus veniens, ibi primam sibi mansionem inter filios hominum praelegit. Ibi præterea decorem induit, & stola candida e cooperavit, id est mundissima humanitas, cuius decor immunitas à peccato. Gratiæ etiam hanc hofitij, h[ab]it[us] p[ro]stantu[m] modò fideles animæ in palatio coelotum omnes ante lectorum sternenter in obicit[us] inferni. Iob. 17. in tenebris strani lectulum nesciit. Alia habet in hanc rem lib. 5. sub finem, ubi aperat ad verum Virginis illud deponi vero dictum Cant. 3. Sicut nubes cibaneus, diffinitas saphyras. Quod ad nonnullas Deipara cum Angelicæ nitor. Analogias referit; Evidet, iuxta aliam translationem que sic habet, sicut p[ro]pria cibanea super lapidem saphyrum, anteferri nitorem Virginis nitor Angelorum; & hanc ait esse p[ro]xidem, in qua transfluit nobis Pater illud medicinale vnguentum, scilicet corpus Christi quo medicatum est genus humana, & de cuius odore tota respersa est Ecclesia fidelium.] Alia habet lib. 2. particula 5. glorificat illud p[ro]pria mulieris, beatus venter qui te portauit, & expedita que & quanta mirabilia facta sunt in vtero Deipara, & quanta inde manariæ bona in vniuersum gena nostrum. Denique lib. 1. 2. ferè initio la[et]a est ac beata, viciam Deipara cum tercetū paradise ita comp[re]misit, vel longe antequerat verum.

Quibus auxiliis, circumstantia alia Christi conceptu.

160. Hic præmissis illis quæ de instrumentalis causæ effectio[n]is Christi sunt tradita, nulla huiusmodi circumstantia notari posse videtur, præter Angelum mysterij huius paronyphum, & Virginis pronubum, quem Gabrielem nominat Lucas cap. 1. appositi sanè a loco mysterium, si vera est notatio quam suggerit Proclus hom. in natu Domini, habita in Conc. Ephesino. [Ipsa quoque (inquit,) Archangeli Virginem salutem appellatio, obseruanda hic venit. Ille namque, qui lacum illud nomen Mariae detulit, Gabrielem non solum fortiebat. Et quid queso, Gabriel interpretatum fons? Audi, & disce. Idem vtique sonat, quod Deus & homo. Quia ergo ille qui annunciatu[m]batur Deus erat & homo, quo dispensationis mysterium faciliter persulet, & tui miraculorum nominis notio[n]e anticipat.] In hanc notationem, nonnulla ex Hebreis confert Toletus in cap. 1. Lucas annos. 6. Nec multum abest alter illius nominis Echymologia a S. Gregorio hom. 34. in Evangelia Origene 1. periarc. cap. 8. Hieronymo 1. de nom. Hebr. & Danielis 8. aliisque, prolatæ, cum dicunt, idem sonare hoc nomen ac fru[n]tudo Dei. Facile enim ex reuoluitur (quod monstrat Toletus, Gabriel Hebreicè idem significare posse, ac vir Deus. Vt quippe est, fortis est. Sed dimittamus Grammaticam S. Gabrielem immediatè à Deo accepisse legationem suam, non ab Angelo vlo superiori, textus Lucas, aperte fert, & multis confirmat Benzonius in explicat. Salut. Angel. cap. 2. 6. contra Toletum in c. 1. Lucas annos. 47. Vt tamen affirmemus soli Gabrieli præfatum primum esse mysterium quod Deus celarit ceteros beatos Spiritus, vt ibi contendit Benzonius, ergo suadetur.

Quod Proclus S. Gabrielem vocat Archangulum, ita accipio, vt de Angelorum omnium primaris, intellegendum sit vnum esse Gabrielem; quod recte statuit Casius lib. 3. de Deip. cap. 1. & difterè ita habet S. Damascenus oras de assumpt. Deipara, & S. Gregor. hom. 34. in Ewang. ac Andreas Hierosol. orat. de Angel. Salut. nec obliuere S. Bernardus serm. 1. super Neop. Raynandi Christus.

missus est. Estque optima in eam rem coniectura, quam S. Gregorius petit ex concreta tanta tamque sublimi legatione. Quamquam S. Bernardus l. 5. de confidet, cap. 4. Gabrielem putat esse è secundo dumtaxat Angelorum ordine, subiiciens postquam de Angelis egerat. [Putemus his præstè Archangelos, qui confici mysteriorum diuinorum, non nisi ob præcipuas & maximas causas mituntur. E quibus magnus ille Archangelus Gabriel, missus legitur ad Mariam: ob causam utique quæ maior esse non potuit.] Quæ verba aperitè suffragant sententia, quæ Gabrielem non absolute vnum est primatus inter omnes Angelos, sed vnum tantum è primatis in ordine sursum verius secundo, statuit; in qua sententia est S. Thomas 4. p. q. 30. art. 2. ad 4. Toletus Lucas 1. annos. 45. Suarez lib. 6. de Ang. c. 10. num. 30. & t. 2. 3. p. d. 9. f. 1. Quid quod idem S. Bernardus epistola 77. in fine, ait credendum, (nempè p[ro]p[ter]e) Gabrielem fuisse Angelum Deipara custodem ab initio, quod alij quoque nonnulli Patres tradunt. V. Cast. strum 2. hist. 9. 9. At Angelos custodes esse ex infima Hierarchia, peruligatum est apud Scholasticos. Mih[il]i tamen fixa stat sententia quam proposui eique fusè altipalat[us] Himerius concio. 6. super missus est, & Serar. in cap. 5. Iosue 9. 45. conclus. 2. Nec dubito, quia sicut ordinarij Principum legati, diliguntur ex inferiore ordine nobilium; cum verò de Regis coniugio, aliòve granissimo negotio agendum est, legantur extraordinariæ, apices (vt sic dicam) nobilitatis, & ex supremo ordine, ita & in presenti accidet, circa causam qua maior esse non potuit, vt S. Bernardus recte dixit. Ceteraque ad hanc effectio[n]is Christi circumstantiam spectant, perentia sunt ex Interpretibus ad c. 1. Lucas. Pereleganter autem descriptum Angeli & Deipara colloquium, legere licet apud Gulielmum Parvum in cap. 1. Cant. ad illud osculetur me osculo oris sui. Describit eum ibi Delrio, in interpretatione mixta. Late etiam illud colloquio representat Franco Abbas, tomo 6. seu libro 6. operis de gratia Dei.

Cur; alia insuper concepti Christi circumstantia.

261. Si finis aduentus Christi, sive productionis eius absolute sumpta, queratur, non est hic vltius de eo agendum, cum tam plene superioris sit de ea causa di[sc]utatur, monstraturque Christi finem esse salutem nostram. Et æquè quidem finis ille, in omnia huic mysterij adiuncta influit; tamen assignantur interdum immediati quidam fines in istum tandem revolutioni, qui aliquibus conditionibus & circumstantiis mysterij sunt peculiares. Itaque si spectetur immediatus finis, cur Christus ob salutem nostram producendus, hoc speciali modo & non alio sit productus; nimur per conceptionem in vtero matris de qua proxime: quanquam non est dubium quin id totum à Christo salutis nostræ fitientissimo in eum finem sit relatum, tamen alius præterea finis proximior & mediator profertur à Patribus: nempè vt maiorem nobiscum vel fortiusque coniunctionem, sicut ad amorem sui quippe vnde cumque nobis simillimi, potius nos fortiusque pelliceret. Nam poterat fane Christus vt D. Augustinus recte vidit lib. 9. de Genesi ad lit. cap. 16. de costa, vel de aliquo matris membro, præternaturaliter corpus sibi procreare, sicut ex costa Adæ formauit Euam. Sed maluit ea conceptionis similitudine quoad materiam & locum, germanitatem inite nobiscum, eff[er]eque frater hominum, & filius hominis, quod ad maiorem amorem conciliandum erat validissimum incentiu[m]. At nisi eodem quo nos modo formatus & conceptus esset, filius hominis dici nequivisset: quod S. Iren. lib. 3. c. 2. 1. & S. Cyrilus l. de fide ad Reg. probè monuerunt, & patet ex exemplo

Ecc 3. Euseb.

Euæ, quam Adæ filiam nemo dicat, quamvis ex eius costa fuerit efformata. S. Augustinus alium huiusmodi productionis Christi finem immediatum tradit cillo 16. neque [ut in matris corpore, ostenderet nihil padendum esse, quod castum est.] Iuvit id quoque non parum, ad veritatem naturæ, quam phantastici quidam heretici inficiuntur erant, stabilendam & hindendam magis: quod Tertullianus l. de carne Christi cap. 3. & 4. annotavit. Hoc item pacto virumque sexum sanctificavit. [Christus factus est per mulierem (aie S. Paulinus epistola 4.) ut subjugatos legis folueret, factus per mulierem, sed mulierem (ex tu), virg nem patru, ut sanctificaret virumque sexum Creator virtusque; tulicipiendo virum, nascendo per feminam.]

Denique ut S. Fulgentius optimè docet l. de incarn. & gratia Christi c. 4. decuit Christum sic conceptionem, sanctificare conceptionem nostram. [Nam quia omnes homines ex coitu maris feminæque nascentes, ipsius conceptionis exordium originalis peccati habent contagione respersum; quia peccatum quod primus homo cum esset natura bonis, diabolica malignitate seductus admisit, in posteris quoque cum pena, ac cum morte transiit; (Quod in veritate sanctus David enunciavit, dicens: *Ecce enim in iniquitatibus conceperimus, & in delictis peperit me mater mea.*)] Necesarium utique admodum fuit, ut misericors Dominus & iustus, iniquitatis humanæ vestigia deleveret, in ipso concepitu sibi humanam naturam dignaturam immaculatam immaculatus viri; ubi eam consueverat per infidem peccati originalis maculata iuxta partem Dominioque Diabolus vendicare. Natura igitur humanæ, cuius veritatem plenitudinemque Deus Virginem afflumere voluit, conceptum quoque eius nativitatè incepit. Absit enim, ut quicquam Catholicus credat, aut dicat, quod virginus Deus suo nos sanguine redempturnus, in ea carne qua idem Deus factus est homo, respuerit humanæ conceptionis initia, cum in eadem carne Deus ipse immortalis permanens, humanæ mortalitatis fuisse passurus extrema.]

Quomodo; Circumstantia a'ia productionis Christi.

262. Huc spectat modus quo humanitas Christi producitur, & verbo unita est. Sed ex vincione quidem, nihil ad ea que in superioribus sunt tradita occurrerit addendum. In productione vero humanitatis, considerandus est modus celeritatis & promptitudinis causæ efficientis. Neque enim humanitas Christi, lentè aut sensim efformata est, sed subito & tardi moliminiibus exclusis. Distinguenda vero est materia è qua humanitas Christi coauit; confectione, & congregatio in locum efformanda humanitas. Nam confectione quidem materia illius, fuit plane naturalis: id est lente & pedetentim contigit, propter facultates naturales elaborare eam in nobis solent. At ciuidem materiae congregatio in locum unum, & efformatio humanitatis Christi ex ea, aliter peracta est. Ut proinde videoas, recte dixisse S. Ambrosium l. de incar. Dom. Sacramento c. 6. multa in Christo, & secundum naturam innueniri, & vix naturam. Id quod in ipsa quoque Christi productione habuisse locum, affirmat: & idem habet Nazianz. verbis illis orat. 51. que recitatur in Conc. Chak ed. a. 1. [Si quis sanctam Mariam, Deiparam non credit, extra divinitatem est. Si quis Christum per Virginem tamquam per carnalem fluxisse, non autem in ea divino modo, quia absque viri opera; humano, quia iuxta patrem consuetudinem, formatum esse dixerit, æquus Athetus est.] Vides diuinam & humana modum, de Theologi sententia. Concilio Occidentis probata, ad Christi Domini productionem interuenisse. Idque ex re in qua versamur, licet agnoscere.

Christus, subito formatus.

263. Efformatio ergo humanitatis Christi, facta est subito & exclusis moris illis, que formationem marium ad dierum quadragesimam circiter protrahebant; designante anima subire hospitium ante illud tempus, quippe non satis dispositum. Eas moras quod Christum non internuisse, certe tradidit est, quia ex paucis Patribus confirmo. Nam plerique quos in hanc rem producent Abus. in cap. 1. Matth. 9. 3. Salmer. tom. 3. tract. 9. Rosarius tab. 9. pro Baronio. Canisius 3. Mat. cap. 2. 2. & Canisius extcriptor. Castro cap. 5. histor. Virg. num. 14. momentaneam dumtaxat Verbi cum carne hanc primum plenè formata vniuenit asserunt, de quo nunc non agimus; sed de sola humanitatis productione, quæ quod fuerit momentanea, non ita multi disertè docent. Imo negasse eam momentaneam productionem vnius est Humbertus Sylvanus Canisius Episcopus l. ad Graecorum calumnias, cum de azymo & fermentato, agnoscens corpus corporis Christi productionem tradidit, occurrit isti.

S. Basilius homilem humanae Christi generatione, transiens illud Angeliad Iosephum, quod in ea natum est, de Spiritu sancto est, subdit. [Hinc deprehendi licet, quod non secundum communem modum carnis constitutio Domino fuit. Conceptum namque illud perfectum fuit, non per intervallo paulatim formatum, ut planè verba declarant. Non enim dicit, quod in ea conceptum est; Sed, quod in ea natum est.]

S. Augustinus serm. 8. de sanctis, Beatum Virginem subito factam prægnantem docet, ut infra referam. At haec verba proprie sumpta, sonant subitam corporis Christi formationem.

Damascenus 3. fd. cap. 2. [Dei sapientia constituit sibi ipsi, ex castis & purissimis sanguinibus, carnem animatam anima rationali & intellectuali, primitas nostræ conceptionis, non cum semine, sed conditio opere per Spiritum sanctum: non paulatim per additamenta expleta figura, sed uno contextu absoluta.]

Petrus Bleton, serm. de annunc. [Hodie quidem implerum est illud Hierem. *Nonum facit Dominus super terram, mulier circumdabit virum.* Post annunciationem enim Angelicam, concipies, & paries filium, & secundum Virginis consensionem, fuit mihi secundum verbum tuum, conceptus est Dei filius, vel, ut verius dicam, incepitus. Non enim ex diuersis feminibus simul captus, conceptus est, sed ex sola Virginis carne formatus, non per intervallo temporum, ut ceteri; sed statim homo in omnibus membris suis, statim animatus; eisdem potentia, & virtutis, cuius erat, dum nicanus prædicaret: unde & viri nomine censeretur Propheta.]

Euthym. Matth. 1. ad illud quod in eo genitum est, (ita enim ex interprete habet) [formatum in ea (inquit,) genitum dixit, ut discamus non paulatim, modo seminis formatum esse, sed repente, quantum ad formationem, perfectè factus est.] Goffrid. Vindoc. ser. 3. de nativitate. Dom. in hanc rem allegat aliquot Patres, sed ferè extra rem, ut liquebit adducere eius loco, qui solù dumtaxat Goffridi auctoritate fructus est habendum. [Aliorum hominum prius formantur corpora in uteris matrum, & formatis corporibus inspirantur postea animæ, quibus corpora ipsa vivificantur. Filius vero Dei vera caro, non priusquam ipse venisset in Virginem, in utero Virginis concepta est: tunc postquam carnem suscepit, carni ipsi anima coniuncta: sed mox ut ipse venit in Virginem, totum simul concepti hominem, animam seilicet & carnem. Vnde Augustinus: *Cum Verbum Dei permixtum est anima habenti corpus, simul & animam suscepit, & corpus. Et Deo magnus: Dei filius accepit simul in Virgine animam & corpus. Et D. Gregor. De domino (inquit) caro non prius in utero Virginis concepta est.*]

¶ & pof. modum diuinitas venit in carnem. Sed mox ut Verbum venit in uterum factū est caro, & perfectus homo, id est in veritate carnis & anime.] Vides hanc alio spe-
cione quam quod diriguntur à Goffrido, cuius tamen
mens de subito Christi corporis opificio, aperta est.

Idque statim à praefito per Virginem consensu.

164. Idem omnino volunt, qui mox ab Angeli discilio à Virgine, vel mox à praetito per Virginem consensu, Verbum utrum est carni nostra profiterentur. Vt enim est carni anima, sive humanitas, aqua alio corpus perfecte formatum fuit ante vni-
onem cum Verbo. Si ergo Verbum mox à colloquio Angeli, utrum est humanitas, liquet formationem humanitas, qua ante colloquium Angeli cum B. Virgine, ac etiam durante eo colloquio non erat in-
chaeta, & non nisi in eius fine cœpit, planè subitam
fuisse. Vnionem portò verbi cum humanitate, in
claudia colloquij Angelici cum Deipara, fuisse per-
actum, docet Augustinus serm. 18. de sanctis, verbis illis. [O Beata Maria, seculum omne captiuum, tuum
deprecatur affensum; Te apud Deum mundus sua fidei obfiden fecit. Noli morari Virgo, nuncio felici-
tate responde verbum, & suscipe filium; da fidem,
& fenti virtutem. Ecce inquit, ancilla Domini fiat mihi
secundum utrum tuum. Nec mora, reuertitur nuncius,
& Virginem thalamum ingreditur Christus. Effici-
tur habito pragmata beatae genitrix, & cuncta per
laicu[m] praedicatorum felicis.] Conceptus mox ad credulitatem
verbis, virilis ignara confortit: impulet vetus, nullo
humano pollutus amplexu.] Et pulchritudinem serm. 21. de
tempore ijsdem verbis ex parte iteratis. [O Beata Maria
secundum omne captiuum tuum deprecatur affensum,
te Deo mundus sua fidei obfiden facit; per te parentum
suum in iurias abstergi deprecatur. Ipse prior,
qui effulsi est, misit, claustrum quod iniquitas nostra
celo infexerat, reseruit. Est nobis aditus, si affensus
tus facit commodatus. Et nobis succurrit & tibi,
qua nobis pena succedit, & tibi nuptias filio suo, in
tuo thalamo parer præparabit. Deus in ijsis sponfali-
bus gaudis, relaxat quicquid eum offendere mundus.
Et tu Angele tanti Regis nuntie, & secreta diu-
ni legare, qui ex palatio Imperatoris maiestatis, indul-
gentiam te iids criminis, vitam mortuis, & pacem
laicorum atque captiuis, & vige Virginem non de Dei
morte diffidenter, sed de munera magnitudine cog-
itans. Fave paribus seculi, conscient secretorum
celi, iubilans socij tui, si negotium iuverit mundi.
Nos a veluto confortio, impietas mero diuicit, per
nos de reditu nostro tractatur. In p[re]fato s[ecundu]m quod
nihil carceris miseriam, & loquere festinus ad Mariam.
Vtique moratur o[ste] Virgo, nuntium festinante, in
ante Deum in celo me vestigium sustinente, res-
ponde verbum, & suscipe filium. Da fidem & fenti
virtutem. Pande sinus rolos Virgo perpetua, fides tua
modo aut aperte celum, aut claudit. Ecce, inquit,
ancilla Domini, Introreat Rex in cubiculum suum. Fiat
mihi secundum verbum tuum. Nec mora reuertitur nuncius,
& nuptiale thronum ingreditur Christus. Accipit stolam carnis in thalamo Virginis; intra thesa-
lum maiestatis faculum carnis cessit.] Simili plane
modo & omnino p[re]dictam affat S. Bern. hom.
4. super missis eft.

165. Anastasius Papa Epistola ad Ursinum, cuius
stigmatum refertur in additionibus ad Breuiarium
Liberati, Tomo 2, antiquioris editionis Conciliorum,
sub Vigilio Papa, [Dignatus est post confessionem
sancte Virginis, cum dixit ad Angelum, Ecce ancilla
Domini, fiat mihi secundum Verbum tuum, ineffabiliter
ibi ex ipso adficite templum, & statim sibi vniuit:
quod non coeterum de sua substantia è celo detulit
corpus, sed ex nulla nolite substantia, hoc est ex Vir-

gine hoc accipiens, & sibi vniens, non Deus Verbum
in carnem verius est, neque ut phantasma apparens,
sed inconuertibiliter & incōmutabiliter suam confer-
uauit essentia, & primis natura sibi vniuit.]

S. Gregorius 18. mor. c. 6. [Christus non purus ho-
mo conceptus atque editus, post per meritum, ut Deus
efset, accepit: sed nunciente Angelo, & aduentu[n]te
Spiritui, mox Verbum in utero, mox intra uterum Ver-
bum caro, & manente incommutabiliter essentia, quo[rum]
ei est cum Patre, & cum Sancto Spiritu coetera, as-
sumpsit intra Virginem vicerat unde & impassibili is pa-
tri, & immortalis moti, & aeternus ante secula, tem-
poralis posset esse in fine seculorum: Ut per ineffabile
Sacramentum, conceptu sancto & partu inviolabili, se-
cundum veritatem vtriusque naturae; eadem Virgo,
& ancilla Domini efset & mater.]

Richardus à S. Laurentio lib. 1. de Deip. cap. 7. id-
circo ait dixisse Ier. c. 4. apprehendit septem mulieres
vixum vnum, quia septenarius, id est vniuersitas virtutum,
confluxit in Christum, qui à momento sua con-
ceptionis fuit perfectus, quantum ad sapientiam, &
virtutem, & quantum ad organizationem membro-
rum, id est dicitur nouum faciet Dominus, quia alii homi-
nes, nouem mensibus formantur.] Quod autem 1. 12.
tit. de carne Christi mirabili, ex Archiepiscopo Can-
tuariensi, ait non potuisse tamen tunc visibus humanis
distingui lineamenta, repudiandum est, qui constat li-
neamenta embryonis cum animatur, esse visu humano
distinguibla. At Christus in momento conuersus per
Virginem præstigi, fuit animatus.

Confirmat hanc subitam Christi organizationem
Franciscus Lucas ad caput 1. Lucae v. 38, quia nisi ea
admiratur, persona Verbi assumptiſet individuū homi-
ni per se subsistens, atque adeo personam huma-
nam, quod est Nestorianum. Sed hæc probatio non est
idonea. Nam quanu[m] materia ad recipiendam Christi
animam fuisse sensim disposita, ut in nobis accidit,
dummodo in puncto animationis nulla subsistens
humana fuisse in composito sic exurgente, nulla
vnu-
quam fuisse persona humana in Christo, proculque
abessemus à Nestorij errore. Itaque sola traditione cō-
stat, Christum esse in momento concepsum, seclusus
mortis illis quæ in communib[us] formationib[us] inter-
veniunt. E Scholasticis latè in hanc rem disputat Dio-
yfus Cattul. l. 1. in sectam Mahum. c. 15.

Grunnitus Lutheri, ac Buceri, in contrarium.

166. Reclamavit huic veritati Bucerius in c. 2. Lucae,
sublannans Scholasticos tamquam eam ex se com-
mentos, quod à Luthero ut cœ[lo] era haustum, monstrat
Canisius lib. 3. Mat. cap. 22. Sed qui Lutherum anti-
christianum, ac Bucerum semi Iudæum notuit, non mi-
rabile tam multorum calculis fiamatam veritatem, ab
eis fuisse improbatam. Anceps item in hoc puncto fuit
Theophilactus in cap. 1. Luca. Sed de Graeco homine
non adeo antiquo, & in alijs aperte lapso, non debe-
mus esse admidum folliciti. Apud S. Hildefonsum
serm. de puris. tractando de formatione fatus hu-
mani per quadraginta sex dies, literis nominis Adam
exprimis, hæc verba leguntur. [Quadragesima dierum
numero, corpus Dominicum in utero Virginis, for-
matum credimus.] Sed eum sermonem perperam ad-
scribi S. Hildefonso, alij iam monuerunt. Contrarium
certè in Sinonymis tradidit. Quare perstandum est in
fententia. De fide sane esse, Christi conceptionem
fuisse momentaneam, plerique consent: saltemque de
fide est, non fuisse tardam, ad modum vulgarium con-
ceptionum humanarum: sed vel in instanti peractam
esse, vel in tempore permodico, si tamen sermo sit de
ijs quæ intrinseca fuerint conceptioni Christi, & pro-
ductioni humanitatis assumptæ.

Limitatio veritatis proposita, ad intrinseca conceptioni. Lux S. Athanasio.

Restriporto me ad ea quae conceptioni & productioni humanitatis intrinseca fuerunt, quia fateor non esse adē certum, quod materia deductio ad locum conceptionis, fuerit ita subita. Hęc enim deductio & congregatio materie, est aliquid ad conceptionem antecedens in quotidiani conceptionibus, nec adē certò affirmari potest, fuisse non modo in instanti peractam, sed etiam per breui tempore. In instanti sane peragi non potuit, si facta est per motum localem, qui effenter incepsius est, nec potest intra instans perfici. Et tamen nisi gratis miracula multiplicare velimus, tandem est, eam materia congregacionem, factam esse per motum localem. Nam si per reproductionem absque fluxu per medium facta statueretur, grande miraculum gratis & absque necessitate invenitur. Quare cōmodius dicitur, factam esse per breui tempore, cum primū Deus paulo ante præstitum à B. Virgine confessum cuius exhibidi præcūs erat: vidit tempus appetere congregandi materiam; interuenit quidem naturalium Deiparum facultatum, sed extraordinario & indebito influxu, ad celeritatem operandum subleuatum. Hoc tamen (vt dixi) non est adē certum, quād quod de ipa conceptione dictum est, quod ea omnia quae illi sunt intrinseca, hoc est materia iam aggregate conformatio, & organizationem, tandemque animationem. Hanc enim certissimum est, ac ex fide credendum, non fuisse adē tardam ac vulgares conceptiones, atque adē subito esse factam: id est, vel in instanti, vel in tempore imperceptibili, intra quod peragi diuinis poterint varij illi motus locales quos partium ē materia iam aggregate conformatio & organizatione continet. Nam vi motus illi per transiū ab extremo ad extreum facti dicantur, quod affirmat Almainus in 3.d.2. conclu. i. non puto admittendum: cum existimem talem motum repugnare. Posset tamen dici, loco horum moruum, quae necessaria erant facta esse in non tempore, per reproductionem. Hic enim non potest opponi, quod circa materia congregacionem, si per reproductionem facta statueretur, opponendum esse, dicebam; nempe admitti gratis miraculum. Non enim gratis admittitur, cum fides subiuncta Christi conceptionem nos doceat, quod factem valer quod ea quae sunt intrinseca conceptioni, id est non animationi tantum (nam hęc in omnibus hominibus est momentanea), sed etiam quod omnes alterationes & collocatioes materie, ad debitam eius aptationem & organizationem prærequisitas, tam in Christo, quam in nobis; sed in Christo factas subiit.

267. Videri possit repugnare Athanasius orat. de Deip. in fine, descriptionis mysterij Incarnationis. Refero locum, ut res sit perspicua. [Diuinus character Filij, substantia Patris incommutabile sigillum est, fereens omnia verbo potest fuisse, secundum suum ipsius exempla, carmine fuisse, quasi certe, cum typum formamque impressit. Non enim est impossibile vel incredibile, ut tempore Patris voluntati grato, vi character (siquidem & character est) Incarnationem in se configuraret, qua veluti pro cera, aut quasi pro auro usus videri potest; quemadmodum rotum illud mysterium, ineffabilis huic & inenarrabilis Incarnationis nonnihil sub ostendit. Id enim adhuc ineffabile & inenarrabile permanet, ob rationem crescendi. Siquidem pro modulis gradibusque crescendi, de eius caro sentiendum, non quod simul eodem tempore momento absolutus sit, quod in cera effigie ex impressu sigilli animaduertimus: simul enim super multis, & in multis ceris, annuli signatioris effigies induci potest: contra, in diuina Incarnatione, non statim si-

mul, sed per incrementum perfectudo intelligitur. Quod ipsum quoque facile intellexerit, quisquis habet mentis subtilitatem, ac viriāndi peritus sit, & in profunditatem animalis corporis, quod & ineffabiliter, & inenarrabiliter seminatur, intellectu descendere possit, ac perspicere primū illuc, subsidente genitali se agere, paulatim id in minimam coalefcere particulam, & per gradus incrementum capere. Neque enim illud ipsum in rebus nostris satis perspicitur, nisi quatenus imaginatur obscutis vestigij indagamus. Secundum igitur crescendi rationem, diuina Verbi Incarnationis progressus fecit, non quidem seorsum diuina incepsiente forma, nec simul vñā concrecente, sed crescente animata carne ad solidam eam integratam, qua homo perficitur, dum in utero gestatur; ideoque nouum mensum lege, hominum ritu, eius partus absolutus fuit.] Hęc referenda puto, non ad primam productionem corporis Christi Verbo vni, quia vere fuit momentanea, sed adhuc eius incrementum quale in nobis efficitur naturaliter. Quod si hic locus, videot alicui inexpedibilis, facile erit illum adiungere certis, propter quae hic sermo, D. Athanasio adiudicatur à Cardinali Baronio anno Christi 48. & à Bellarmino l. de scriptor. in Athanasio.

Quomodo Christus, si subito conceptus, habet in utero per nonimēstre.

268. Ex hac subita Christi Domini conceptione, sequi videtur consułtū traditionis illius Ecclesiastica qua Christus per nonimēstre intra matris viscera habuisse creditur: scilicet à 25. Martij, ad 25. Decembri iuxta illud Sophronij in 6. Synodo actio. 3. [Vt eo Virgineo deportatus, tempus expectauit legitimi pueri.]

Hęc difficultas facile expediti poterit, si dicamus, præcisam quidem in Christo fuisse necessitatem mortis illius quadrigeneria, per quam nos sensim in infernibus terre, (vt Psaltes ait,) efformamur ac singimur: atque adē post illa Christum, si libuisset, 40. diebus ante exactum nonimēstre extrahi de ventre. Tamen illud ipsum tempus 40. dierum, quo Christus subito perfectè efformatus non eguit, ut eius materia organizaretur, impensus fuisse intra uterum alia ratione. Nempe quia Christus conceptus est, in quantitate humano quidem corpori conformatio, & naturali humano corpori; sed tamen minore quam sit ea in qua solent concepi qui per nonimēstre sparium immoratur maternis uteris: quod aperte voluit Magister in 3.d.3. exponens locum D. Augustini ex tract. 10. in Ioan. & Abul. paradoxo. 1. cap. 2. 5. In ea autem quantitate concep̄t̄ Christus, eguit spacio 40. dierum, ad attingendum modulum magnitudinē quem habere solent qui in maiore quam Christus quantitate concepti, novem integris mensibus habent in maternis viscib⁹, ut organizentur, & robustentur, ac crescant quantum convenient proli antequam educatur ex utero. Nulla tamen ratione placet quod huic modo dicendi subscribens Pelbartus affirmauit l. 1. S. Ellarij p. 7. art. 2. c. 2. puncto. 1. post Holocothum, & Aureolum ac Mayronum quos profert: nempe quod corpus Christi, & minimum fuerit omnium quae vñquam in illo primo momento fuerint humanorum corporum, & tam exile fuit ut vix humano visu posset subiici. Primum enim certo asserti non potest: secundum autem videtur perspicue falsum quia termini parvitas humanae non possunt eo vtique dimitti. Quare philosophandū potius est ut fecimus.

Vel certè dici potest, Christum in conceptione formatum ordinariam magnitudinem parvulorum, per nonimēstre intra matris viscera hærentium, exadō nonimēstri exisse ex utero, ad eum maiorem quantita-

Puerilis legomachia, depulso.

ten quam habere soleant patuuli qui materno vtero per nominem sibi patrum detinentur. Est enim latitudo in quantitate per huiusmodi patuulos parabili. Itaque cum aliqui ex iis qui expletum commune spatum conceptionis in vtero materno, plus intra eam, alij minus progradientur; Christus pro quo communis illius spatiu[m] quadrangula non fuit impendenda in conformatio[n]e materie congregata, impedit quadrangulum in attingenda auctore illa quantitate, quam neque patuuli vtra non inest vtero conclusi cōsequuntur. Non pauci siquidem, vt de se profiteretur Salomon, per decem menses longa matru ferunt fastidia: nec dehinc longe quoque vterius prouehantur, vt Pineda, & Salomon, c. 10. & Cazanza in opere de partu naturali & legitimo cap. 12. 1. 1. n. 17. cum Consulatu Cervantes in cap. 7. Sapientia, insimulata Pinedam, conuulsarum traditionum faciarum, & rituum vniuersalis Ecclesie; ac quod magis mirandum esse ait, constitutionis Engenij 4. Vers. Octauo, cum inter, eo quod Pineda 1. 1. de rebus Salomonis c. 1. n. 6. & 7. ac 20. ex Apologo dubia auctoritatis, è ducentis septuaginta sex diebus qui à concepto ad editum Christum intercurunt, vnum detrahant. Nam à vigesima quinta die Martij, qua Verbum Dei Incarnatum est, ad 25. Decembris inclusu[m], quia Christus homo Deus ex matris intemerata vtero in lucem venit, nomenatur 277. dies: cum tamen Pineda non nisi 275. numeret, vt illi quos dixi Autores illi tribuerint, & velut immane piaculum damnant; quantum video, valde ridiculè. Nam Pineda dicit, cum omnibus alijs affirmat, Christum conceptum esse 25. Martij; eadem scilicet die qua Angelus ad S. Virginem est misitus; editum vero in lucem fuisse ait 25. Decembris: quod tempus non productius neque angustius assignant ipsi quoque, qui Pineda notant. Quod ergo Pineda spatum dierum dumtaxat 276. affignet cum ipsu[m] 276. in ea periodo inueniant, non est factum per errorem subdictionis Arithmeticae, (qui tamen nullus momenti est) suppositis veris terminis conceptionis, & nativitatis Christi quos cum his criminatibus suis statuit: sed idcirco factum est, quia Pineda (quod isti non perspererunt) agebat de tempore commorationis Christi in vtero materno: quia commoratio, non ultra 275. dies potest est; nam in 6. die proxime sequente Christus desinet ibi commorari, & ad lucem prodijt. En quo omnis illa strepera & clamora viri vnde campaque eruditissimi & de factis literis optimè meriti accusatio, verè cauillatio, verè legomachia recidit.

Mura decimestr in vtero, recidit in nonimestr.

165. Hanc nonimestrum Christi in vtero commorationem, non tollunt aliqui, qui Christum per decem dies immatut materno vtero affirmit. Sic enim affinat Armeniorum Generalis apud Theorians in legatione, quem reprehendit Theorians, auctoritate D. Chrysostomi, oratione de natali Domini, qui affimat Christum nomen mensibus à conceptione huius in materno vtero. Ad locum vero libri Sapientie quo Armenij nitebantur, in quo Salomon praeceptor matris sue, defixum se in materno corpore dum mensum spatio proficitur, quod ad Christum item primogenitum extendebat Armenij; responderet Theorians, Salomonem more Hebreorum locutum, meses decem lunares nostris mensibus minores, conformatio[n]e sue intra matris viscera attribuibile; non tot attribuendum, si de nostris mensibus qui dierum 30. vel 31. sive quadragesimae sunt, habuisset sermonem. Cui doctina Generalis duc manus, & quinque illos dies quos de Doctorum suorum sententia supra nonimestrum commorationem in vtero Christum dixerat, expungit è tempore commorationis Christi in vtero. Sed non fuit cur de illis quinque expungere: quin etiam illis retinui, non in super diem superaddere debuit, vt legitimus tempus commorationis Christi in materno vtero conciperet: in quo, vt dicebam, qui decem menses, (tempore decimo per aliquot dies inchoato,) tribuunt Christo, quod dicitur habet Damascenus 4. fid. cap. 15. non non discordant. Nam menses commorationis Christi tributi, sive novem sive decem numerantur, non sive accipendi more Calendarij, quo dies mensibus adscipi, non sive semper pates numero; sed accipendi sive præcisè pro numero dierum 30. quo patet definiendo mentem, Christus manserit in matris vtero nonnulli integros menses, & dies sex. Qui igitur novem mensibus commorationem Christi in materno vtero definitor, vt S. Chrysostomus hom. allegata, ratione habent novem mensum integrorum: paucos vero dies superaditos, non numerant. At idem Chrysostomus hom. 1. in Lucam, & alij qui numerant decem menses, numerum fractum habent pro integro, de illis senariis dierum mensis decimi, pro mense decimo habent. Atque ita nulla inter eos, rerum est differentia.

Lenta Christi concepti clementia, & quorūsum.

271. Sic igitur habuit conformatio corporis Christi & dominus sibi à sapientia, subiecto quidem intra matris viscera adificata sed per nonimestrum dierum numerus vel decimestrum commorationem consummatæ; (proportione diuinitatis prouisa,) respondente annorum numero quo templum fuerat à Iudeis constructum secundò, vt optimè ac scitissimè his verbis exprefit Petrus Damiani serm. de Exalt. S. Crucis, postquam multa de senarii laudibus & patratis in eo diuinis operibus tradidisset. [Videamus quomodo per eundem senarium numerum, Dominicis corporis templum diuinæ prouidentia sit arte constructum. Templum sanè illud Ierusalem, per quadragesimæ & sex annorum cuticula fuerit fabricatum: vnde à Iudeis Domino dicitur: *Quadragesimæ & sex annis adificatum est templum hoc, & tu in triduo, readi factus illud?* Qui videlicet numerus, si per senarium ducitur, omne tempus, quo Dominus in matris vtero mansit, impletur. Nam quadragesimæ sexies seni, ducenti Septuaginta sex dies sunt. Qui dierum numerus compleat novem menses, & sex dies, qui videlicet tamquam decem menses, parentibus feminis imputantur. Non quia omnes mulieres ad extrem diem post nonum mensem paritur perueniant, sed quia tot diebus ad partum perducta ipsa perfectio Dominicis corporis competit: sicut à maioribus traditur, & firma auctoritate Ecclesie custoditur. Octauo nāque Kalendas Aprilis conceptus creditur, quo & passus. Eo videlicet die sepultus est in monumēto nouo, vbi nec ante, nec post quicquam est politus mortuorū, quo cōceptus est in vtero Virginis, vbi constat nullū seminatū fuisse mortuus.

mortalium. Natus autem traditur octauo Kalendas Ianuarij. Ab ipso ergo conceptionis die, vñque ad diem nativitatis, ducenti septuaginta sex reperiuntur dies, qui senarium numerum quadragies sexies continent. Qui igitur numero lapideum illud templum antiquissimum est ædificatus, eodem quoque numero & templum Dominici corporis, per senarium est perfectum: hac ratiunimodo discrecio feruata, quod in constructione templi, annorum numerus ponitur, in ædificatione vero corporis Domini, dieum calculus supputatur. Annorum igitur numerus templi illius antiqui, si per senarium ducitur, omnes dies quibus manuit Dominus in Virgineo venire compleuerunt. Coniuncto itaque numero, quo Deus opera sua fecit, cum illo, quo templum est conditum, Domini corpus efficiuntur; ut nobis deinceps intelligi, quia per illud diuinissimum templum, quod in Virginis vtero constructum est, vniuersa sunt Dei opera restaurata. Sicut dicit Apostolus: *Quem posuit Deus in dispensatione plenitudinem temporum, restituare omnia in Christo qua in celis, & in terris sunt, in ipso.* Eadem doctrinam magis illustrat opusculum 37. parte 2. sub. 1. vbi pro eadem adducit D. Augustinus 3. Trinit. cap. 5. & lib. 8. 3. qq. in 36. quamquam hoc secundo loco, numerorum proportionem alter dedit.

Itaque Christus, & repente formatus est, & sensim iusta incrementa suscepit. Nimirum qui subiecto conformari debuit, eo quod humana opera & virtibus naturae mortis in operando sustinentur non procreantur, exinde tamen sensim crevit & adolevit, ut verus homo probaretur: qua nostrorum vegetatiæ vite processum, per Christum usurpatorum, optima ratio in hunc modum redditur a D. Augustino epistola 3. [Iam illud quod in somnos soluitur, & cibo altum, & omnes humanos senti affectus, hominem persuadet hominibus, quem non consumpsit vñque, sed assumpsit. Ecce factum est; & tamen quidam haeretici, peruersè mirando laudandosq; eius virtutē, natuā humānā in eo proflus agnoscere noluerunt; vbi est omnis gratia commendatio, qua saluos facit credentes in se profundos thesauros sapientiae & scientiae continens, & fide mentes imbuens, quas ad æternam contemplationem veritatis incommunabilis prouehat. Quid si omnipotens, hominem vñquamque formatum, non ex materno vtero, sed repentinum inferret aspectibus? Quid si nullas ex partu in inventam mutaret atates, nullos cibos, nullos capaces somnos? Nonne opinionem confirmaret erroris, nec hominem verum suscepisse vlo modo crederetur; & dum omnia mirabiliter facit, auferret quod misericorditer fecit. Nunc verò ita inter Deum & homines mediator apparuit, ut in unitate personæ copulans utramque naturam, & solita sublimaret insolitus, & insolita solitis temporaret.] Accedit perelegans ratiocinatio Nysseni in orat. Catechet. cap. 27. monstrans decus Christum lente per omnes etatis nostra mensuras transcurtere: ut omnes purgaret & sanctificaret. Nec omittendum illud Tertulliani de his Christi pulchritudibus sensim prouectis differentis lib. 2. in Marcio cap. 27. [Deus pusillus inuentus est, ut homino maximus fieret.]

Quando: postremum conceptionis Christi, adiunctum.

272. Superest circumstantia temporis, cui implantandum est instans productæ humanitatis Christi, & unionis hypostatica, sive uno verbo, productionis Christi. Tempus ergo producti Christi, vel spectatur quoad mundum æratem, vel quoad mundi annum, aut quoad eius mensem vel diem, vel diei horam. De singulis breueritatem.

Mundi æratem, nimirum tardam fuisse ad hoc mysterium delectam, objecere sapere Gentiles, ac nomina-

tim Porphyrius, cui S. Hieronymus sub finem epistole ad Cresiphontem, impugnans Ruffinum, ita respondet, ut ad Dei sapientiam rem totam renocet. [Quod sole (inquit) nobis obiecere contubernialis vester Porphyrius, qua ratione clementis & misericors Deus, ab Adam vñque ad Moysem, & à Moyle vñque ad aduentum Christi, paulus sit vniuersas gentes perire ignoratio legis, & mandatorum Dei. Neque enim Britannia, fœtida prouincia tyrannorum, & Scotica gentes, omnesque vñque ad Oceanum per circuitum barbaræ nationes, Moysem prophetâque cognoverant. Quid ne cessi fuit eum in ultimo venire tempore, & non prius, quām innumerabilis perire hominum multitudo? Quām questionem Beatus Apostolus, ad Romanos scribens, prudenter venit, ignorans hec, & Dei concedens scientiæ. Dignare igitur & tu, ista nescire que quæris, concede Deo potentiam sui, nequamquam te indiget defensore.] Hoc tamen ægide Ethnici satisfaceret; qui & iam olim, & tunc quoque, hunc aritem aduersus fidem Christianam temperant. Itaque aliqua sunt addenda, præter ea que apud recentiores in hanc rem prostant ut Lenœm 1. 5. de libert. Christ. à c. 14. Riberam in cap. 9. ad Hebr. 1. 13. ad illud nunc autem fœmel in consummatione sæculorum, & Scholasticos 3. p. q. 1. art. 5 & 6.

Ætas mundi, qua Christus venit, opportunitissima, ob consummatam tunc malitiam.

273. Ætas ergo mundi ad formandum Christum delecta, opportunitissima omnino fuit, & recte de ea dixit Apostolus Rom. 5. Christum venisse & passum esse, secundum tempus, nascens ex eo, id est interpretetur S. Hieronymo q. 7. ad Algas tempore opportuno. Reuera enim Christus, opportunitissimo tempore aduenit. Si namque tardius venisset, cauicula mundus nimis longo tempore exemplis aduentus Christi, iisque fructibus quos Christi exhibito mundo vberimis consultit. Si autem Christus venisset maturius, non ita innotuerit quantis malis orbem compleverit. inobedientia; & è quantis calamitatibus per viscera misericordia sue eruerit nos Deus noster, oriens ex alto. At quo tempore super terram visus est, inundauerit orbem terrarum malitia. Audi Eusebium 4. de demoni. cap. 10. [Diuturnus quidam aque immedicabilis, omnes qui terra incolerent, possidebat mortibus, genitibus & similiis alias alijs, mali Spiritus in furiis agebant, quibus illa agitata in profundam insanibilis malitia volebantur. Iam enim quidam more belluarum, que & crudelis & humanas carnes denorare consueverant, vesci charissimorum sibi caribus, pulchrum existimabant: omnibus pudore abieci, & matibus, & sororibus, & filiabus commisebant, atque eos qui consuissent strangulare, & mortuos canibus, volubilisque proiecere. Iam verò quid tibi commemorem atrocitates, & maxime Deorum: ipsorum, vñque malorum dæmonum, omni crudelitate aque immanante refertas humanas victimas, in quas humanum genus insanire coegerant: Hæc igitur in ijs que opus hoc antecessevit, quod nunc in manibus est, ipse preparauit. Etenim cum tor mala à perniciofis & prauis spiritibus, nec non ab eo qui in ijs tortis orbis tyrannidem occupat, proposita essent, nullusque eorum Anglorum qui praefecti fuerant malis subuentis esse idoneus, merito illud Dei Verbum, ille Salvator vniuersi, saluator natus Patris, qui humani generi est amantissimus, ne hoc ipsum illi tam clarum genus in impietas profundo verlatur, ante quidem exiguo quodam arque obscuros propriæ lucis radios, per prophetam Moselem, pérque eos Dei amicos viros, qui ante illum & post illum floruerunt, emisi: sic vñque hominum malis, remedium in sacrosanctis legibus affersens.]

affertens.] Subdit pleraque de legibus, Mosi ac per eum genti Iudeicae dantis. Tum subdit. [Hæc quidem atque innumerabilia regionis documenta & præcepta, per Mose illi Deus verbum, antea in legibus dabit: atque ut in rudimentis fieri solet, religioæ vita elemen- ta, per signa & vmbralem quandam corporalemque ablationem in corporis circumcisione, per quam alia quædam eiusmodi quæ in terra conficiunt, tradebat. Quum vero procedente tempore, nullus tam potens, ne prophetarum quidem qui post illum extiterunt, ut remedium malis vita afferret, ob nimis abundantem malitiam esset, ac dæmoniaca efficacia quotidie in manus impolleret, vñque ad eam ut ipsa quoque Hebraica gens, eadem cum impijs perditione raperetur: tum denique Salvador ac Medicus vniuersi descendit ad homines.]

274. Proponit quoque hoc murmur Ethnicorum ob tamdu latum Christi spitoris aduentum, Attributus lib. i. nom. 57. sed ibi eludit dumtaxat, non elide difficultatem. Sub eiusdem verò libri finem n. 68. verò eadem difficultate proposita, primum intertoge ē contrario, quæ causa sit eum non suis aliquando nuditur mensibus tempora; sed seruū hyems, seruū aës, ver, arqueautumnus siant. Harum quippe & huiusmodi latum tarditatum rationem aliquam esse solum. [Ratio igitur (inquit Arnobius) & hic fuit, car non nuper sed hodie, spitoris nostri genera aduentus. Quænam igitur ratio est? Non inus in- fatis nefici nos. Neque enim promptus est cuiquā, deinceps videre, aut quibus modis ordinaverunt res fuit, homo animal cæcum, ei ipsum se neficiens, vñis prelationibus confequi. Quid oporteat fieri, quan- do, vel quo generi, ipse retum cunctarum pater, mo- derus, & Dominus, sit filius. Nec si ego nequiro eis nobis exprimere cur aliquid fiat illo vel hoc modo, continuo sequitur. Ut infecta siant quæ facta sunt, & amittat res fidem, quæ generibus virtutum natis & potestatibus, indubitabilis esset, monstrata est.] Ne tanea nullam proflus, dilectionis illius esse ratio- nem quam profecte licet, admittere videretur Arnobius, subdit, potuisse eos quibus operi conueniebat fuit, opportunatatem istam temporis exigere. Quia salice ad fines improbitatis deuenient, quod recidit in propositum Eusebii discursum. [Poteat ergo fieri, (inquit) ut non dum dum emiserit Christum Deus omni- possum; Deus filius, postquam gens hominum fra- statur, & infirmior caput esse nostra natura: Si quod hodie factum est, ante millia fieri potuerit annorum, scilicet istud Rex summus: aut si post totidem millia id quod hodie factum est, debuisset impleri, nihil Deum cogitar necessarius temporum non expectare mensu- m. Rationibus fixis peraguntur res eius, & quod se- med decetum est fieri, nulla potest noutate mutari.] Quod aut, si quod hodie factum est, potuerit ante fieri, faciendum utique à Deo fuisse: caue referas ad im- possibilitate inmittendi Christum ante tempus quo- mifuis est: sed non potuisse fieri, idem est ac non de- cesse, vel non debuisse. Quo eodem modo accipien- di sumus. Pp. quicquid dicunt, Christum non potuisse credere appellare.] Ita placet intelligendus est. Ny- fens oratione Christi natiuit. sub initium, qui & ipse in hoc argumento egregie ex loco versatur, cum ait ex- pedendum Deo fuisse necessarium hoc tempus.

Brevius & pulcherrime tandem doctrinam propo- nit, hanc quoque difficultatem solvens idem Nyfensus in oratione magna Catechet. cap. 29. Iunat eam inde pos- sibi hanc. [Per sapientiam (inquit) & eius quod no- sive manus conducti curam ac prouidentiam, bene- ficij in nos collati facta fuit dilatio. Nam in morbis corporalibus, quando aliquis humor praus & cor- ruptus intepit ad portas: priusquam in superficie aper- tum faciat quicquid est præter naturam, corpori con-

densantia non adhabet medicamenta, ij qui mendendi morbis atem profiteruntur: sed expectant donec extra prodierit quicquid intrinsecus in imo deliceat: & ita nuda affectioni adhabet medicinam. Postquam ergo humanae naturæ semel incubuit morbus vitijs, expectauit Medicus vniuersitatis, ut nullum esset reliqua genus vitij immitti natura. Propterea non statim post innidiam & à Cain factam fratris cædem, homini adhabet medicinam. Nondum enim in lucem prodierant scelerata coram qui Noëmi tempore perierunt; neque corporalis flagitij gravis morbus fuerat apertus; Neque Ægyptiorum aduersus Deum pugna; neque Assyriorum superbia neque nefaria ab Herode facta cædes infantium; nec quæcumque alia literarum mo- numenta sunt mandata, & quæcumque historis non comprehensa in deinceps sequentibus facta sunt ge- nerationibus, cum in libeto hominum arbitrio multi- faciam, multisque modis germinaret radix vitij. Post- quam ergo virtus peruenit ad summum, nec erat ullum genus sceleris quod admittere non ausi essent ho- mines, ut per omnem ægitudinem peruaderet medici- na, ea de causa non insipientem, sed iam perfectum morbum curat.]

Ratio alia delecta eiusdem mundi etatis, petita ex Iudeorum ruditate.

275. Ex parte præsentim Iudeorum, iustificat Deum in fermonibus suis & decretis, hac ex parte, S. Chrysostomus hom. 4. in 4. in ad Coloss. & causam dilat aduentum Christi profert, sic scribens. [Non subito Deus omnia facit, sed vtitur accommodatione, propter multam suam benignitatem. Atque hoc in causa est, cur non olim, sed postea Chrysostomus. Et in Evangelio hoc declarat, quod huius gratia feruos primum miserit, ne in necem filij incidenter. Si enim neque post seruos aduentum Filium reverenter sunt, multo minus cum an illos reverenter fuissent. Si minora mandata non au- dierunt, quomodo maiora audirent? Quid igitur in- quis, an non & nunc quoque Iudei parcer & Gætes incepiores sunt, & minus ad veritatem affecti? Hoc iam ex nimia sit negligientia & foecordia. Quod enim post tantum temporis, post tantas disciplinas prophani & inepti adhuc manent, multa segnitiei est. Quando ergo Gentes dicunt, quamobrem nunc dum dum venit Christus, non permittamus hoc eos dicere; sed ro- gamus an non ad quod venit perficerit. Quemadmo- dum enim, etiam si mos ab initio venissem, non tam- rem ipsam exequatus esset, non sufficeret nobis ad de- fensionem temporis, maturitas; ita quoniam omnia executus est, non erimus obligati, ut temporis rationes, demus. Neque enim à Medico quicquam sanitatis ratio- nem exigit, si morbum dispulet, & ægrotum ad sa- nitatem reduxit: neque à duce exquirat, si vicerit, eum vel hoc tempore, vel hoc loco vicerit. Nā ille qui negotium non perficit, rogandus est. Qui vero omnia bene executus est, probati cōmendatique debet.] Instar protolato exemplo conditionis mundi, circa quam simili- ter expostulare licet, eum non prius v.g. ante decem annorum millia exirent, quæ facta est. Item ex eplo productionis singularium hominum, cum hunc Deus primus, alium posterius eduxerit in existentia lucem. Itaque concludit, utatum seriem quandam in huma- na natura esse distinguendam; & aliam fuisse eius pueritiam & adolescentiam, aliam vero ætatem inacuro- rem. Et illam quidem fuisse gentis Iudeicæ quod probat fuisse, ierens quod ex Eusebijo iam revul; Iudei tamquam abecedariis elementa à Mose fuisse de- picta, id est adumbrata mysteria. Tales ergo cum es- sent homines, non esse vilium Deo contentes, priusquam per Mose Iudim agitatem leuiora & humilio- ra præcepta didicissent, misere doctorem iustitiae, qui

gloriosa

NAUDI

mis I.
Christo
et
nisi i.
Attributis
Gis

altissima & perfectissima tradeter precepta, & mysteria promeret. Limbum longissimae & eloquentissimae disputationis præfendo, & hic appono. Ita habet. [Ita non peccat, si Moysem quisquam præceptorum educatore & pædagogum appellauerit, multamque virtus huius sapientiam esse dixerit. Non enim euidenter virtus est, virtus imperare iam philosophantibus, & pueris præfere rationis industriam nondum consequuntur. Et si vultis aliud quoque audire, quemadmodum pueru narrat dicit; quando ventrem expurgas, collige & arolle vestimenta, & hastenus desidebis, ita & Moses fecit. Nam omnes animi passiones tyranus dem in pueros exercent. Nondum habent rationis autem. Vana gloria, concupiscentia, negligencia, fatus, iniuria, quæmodum in pueris; ita in illis dominabantur. Consuebant & persecutabant Moysem, & quæadmodum pueru lapidem accipiente clamant omnes, heus vide ne facias; ita & illi, lapides aduersus patrem accipiebant, ipse vero fugiebat. Et quomodo si ornamenti quoddam pater habeat, puer aliud ab eo ornamenti cupidus exigit, ita sane qui cum Dathan & Abiron erant, faciebant; aduersus sacerdotium insurgentis. Erant itaque omnium ingratissimi, animo pueri, & ad omnia ioutiles. Dicas igitur velim, oportetne Christum tunc temporis comparare? tunc philosophica illa præcepta proponere? quando ex concupiscentia insaniebant, quando equorum morte post mulieres hinniebant, quando pecuniarum, quando ventris erant serui? Sed inanier effodisset philosophia præcepta, si rindibus ac nihil dum intelligentibus diligueret: Et neque illa sane, neque ista perceperint. Et quemadmodum qui antequam elementa cogitata sint, lectionem instituens, numquam re ipsa quidem elementa docebit; ita & tunc factum fuisset. Nunc vero non ita, sed multa iam est tractabilitas, multa vbiique plantata virtus. Gratias itaque agamus pro omnibus, & nihil curiosè inquietamus. Temporis enim opportunitas, non nobis, sed illi cognita est, qui factor est temporis, & seculorum opifex, ac dominator. Permittemus ergo illi omnia.] Hoc sapientissime de diuino isto consilio prolatum, ad omnia est extendendum.

Ad idem, simile à Medicis, ex Theodoreto.

276. Exemplo Medicorum curationem quandoque differentium, idem illustrat Theodorus in calce 6: contra Græcos, verbis illis ad Gentiles. [Quod si forte mirabundi inquiritis, eis non olim multe prius humanitate assumpta, opifex mundi nobis consuluit, agendum & Medicos acculacit, qui in postremum curationis tempus differunt actiora remedia. Lenioribus siquidem prius vi, quæ potentiora sunt, ultimo loco adhibent. Idem itaque fecisse innenit Creator ac Medicus animalium nostrorum. Nam cum prius olim multa & varia remedia artuliserit, cunctis quidem hominibus ad pietatem allicendi, ea inspectanda proponent quæ in mundi fabrica & natura rerum ab eo facta cernuntur; Hebreis autem prophetæ mittens & scriptam legem contribuens, postrem & hoc vindicque potens pharmacum ac salveritimum nobis attulit, quo omnis agitudo funditus tolleretur.] Eodem item modo, prolixè hanc rem agitans, philosophatur S. Cyprianus l. contra Antropom. cap. 24.

Quæ Augustinus in eandem rem, contra Porphyrium.

277. Aliunde modum propositum expedit S. Augustinus epist. 49. q. 2. cum eum ex Porphyrio Christianis obstrepsente retulisset. Hæc enim erat Porphyrii in Christianos argumentatio. [Si Christus se, salutis viam dicit, gratiam & veritatem, insinque solo ponit animis credentibus reditum, quid egerunt tot seculorum ho-

mines ante Christum? Ut dimittam, tempora ante Latium regnum, an ipso Latio quasi principium humani nominis sumamus: In ipso Latio ante Albam Diu colti sunt: In Alba æquè religiones titusque valvere templorum. Non paucioribus seculis ipsa Roma, longo seculorum traetum fine Christiana lege fuit. Quid, actu de tam innumeros animis, qui omnino in culpa nulla sunt, siquidem in cui credi posset, nondum aduentum suum hominibus commodata? Orbis quoque, cum ipsa Roma, in ritibus templorum caluit. Quare Saluator, qui dictus est, se se tot seculis subduxit?] Ita Porphyrius argumentabatur.

Ad hoc argumentum responderet D. Augustinus, primum illud retorquendo, & nova quoque Paganorum instituta quæ anterioribus seculis non fuerunt, quorum tamdiu dilata essent, si hominibus necessaria vel utilia erant, inquirendo. Similiter ergo, omnes quidem antiquos qui Christum præcelerant, eadem substantialiter fide qua nos, iustitiam & sanctitatem esse adeptos: non prius tamen expreßam hanc & euangeliam fidem ex qua viuimus fuisse propositam; nec prius venisse Christum ad mortales præsentia sua intuendos, quia Deo viuum non est conuenire. Et vna quidem est omnium salus per Christum. [Quid autem quando fuit, quod ad unam candemque fidem & piorum liberationem pertineat, consilium Deo tributum, nobis obedientiam teneamus.] Tandem vero directe ad argumentum propositum sic responderet. [Quia respondebunt si excepta illa altitudine sapientia & scientia Dei, vbi fortassis aliud, diuinum consilium longe seruetur, sine præiudicio etiam aliarum forte casarum, quæ a prudentibus investigari queunt, hoc solùm eis breuitate gratia, in huius questionis disputatione dicamus; nonne voluisse hominibus apparet Christum, & apud eos prædicari doctrinam suam, quando sciebat, & vbi sciebat esse, qui in eum fuerant crediti? his enim temporibus, & his locis, quibus Euangeliū eius non est prædicatum, tales omnes in eis prædicatione futuros esse præcibebat, quales non quidem omnes, sed tamen multi in eis corporali præsencia fuerunt, qui in eum, nec suscitatis ab eo mortuis cedere voluerunt: quales etiam nunc multos videmus, cum tanta manifestatione de illo compleantur præconia prophetarum, nolle adhuc & credere; & malle humana alturia relinere, quam tam clara aque perspicua, tamque sublimi & sublimiter diffusam digne credere Authoritatem. Quamdiu parvus & infirmus est intellectus hominis, diuinæ debet credere ventit. Quid ergo mirum si tam infidelibus plenum orbem terrarum Christus prioribus seculis nonerat, ut eis aperte, vel prædicari merito nollet, quos nec verbis nec miraculis suis credituros esse præcibebat? Neque enim incredibile est tales fuisse tunc omnes, quales ab eius aduentu usque ad hoc tempus, tam multos fuisse, & esse mirarum.] Quod si non omnes, certè plurimi tales erant, ut summa indispositione ad Christum, etiæque prædicationem, expicidam laboratut, præsidentur, si tunc venisset. Quare opportuniore ad homines adiutum capravit, & aduentum suum in aliud tempus distulit; illud inquam que recipia ad homines descendit.

Alia per satyram in eandem rem, ex Iobio, & Bernardo.

278. Concinnè de more Iobius apud Photium eod. 222. cap. 30. in hanc rem distlerit. [Mox ab initio (inquit) Verbum Incarnatum non est, cum aliis de caulis, tum idecirco quod non opotet statim maximum medicamentum morbis adferre, sed quæ vim habent paulatim morbum abigendi. Ad hæc, ab initio Verbum Incarnatum, nō modò quantum in fine temporum, aduentu suo vilitatem non præbuit, sed in-

ciamentum potius idololatria ad errorem, indicatum fuisse. Nam si, cum Graeci rerum potirentur, similibus affectionibus obnoxios homines tam facile in Dei eusebiam dignacem, quomodo scientes in carne Verbum apparet, tamquam Deum celebrati, non ita tam inde fiduciam a se Deorum exempla paterent, ijsque qui contentarent, ad hoc errore auellere. non promulgare exhortarent, illos ipsos, qui reprehenderent, hominem aequaliter per Deo prædicare ac venerari? Propterea enim quo tempore Graeci Deos fabricaverunt, Panis quoque vitas, prædicta est. Nec item dicent: Si dubitulet, Suis se viribus humanum genus saluare posuerit. Aque ita summa gratia, fuisse ingratissimum in gratia animi vitum. Et si nihil etiam ab initio venisse, taliter loco contentorum amantes homines, sic ratione debitare: Cur non in fine; ed in principio iam, cur non in medio temporum cursu, sed in principio Verbum incarnatum est? Ita in le mutuo questiones secundum triplicem temporum differentiam torquentes? Oportebat itaque primum illa evanescere, & ea quidem prædicatione, que Patrem solum annunciat: Deindeque Deorum effigendorum erunt a memoria sublato, verum Deum in carne manifestari. Sic igitur se habet, haec de Verbi in temporis plenitudine incarnatione, ratiocinatio.]

179. Scite denique S.Bernardus hom. 1. de aduentu vestris nonnullis que haec tenus protulimus ex alijs. Tempus est (inquit post expensas alias incarnationis circumstantias) iam ipsum quoque considerare tempus, quo Salvator advenit. Venit enim (quod & vos credimus non latere) non initio nec in medio temporis, sed in fine. Nec incongrue factum est, sed vere laeter dicitur Sapientia, ut cum magis estet necessarium, non primo ferret auxilium, pronus ad ingratitudinem Ade filios non ignorans. Veri enim aduersarietur, & inclinata erat iam dies; recesserat pauperrimus Sol iustitia, ita ut ex genis nimis splendor eius, ut calor esset in terris. Nam & lux diuinæ notitiae parva admodum erat, & abundante in quietate feneri regnigerat charitatis. Iam non apparebat Angelus, non legebant Prophetæ, cessabant velut desperatione vires, pie nimis utique duritas hominum & obstinatio. At ego, (ait filius,) tunc dixi, ecce venio. Sic, sic, iam medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu nuda iter peragere, omnipotens sermo tuus Domine, a regibus pedibus venit. Quod & Apostolus innuens aiebat: Quando venit plenitudo temporis misit Deus filium suum, Nimirum plenitudo & abundantia temporalium, oblationem & inopiam fecerat aeternorum. Opportune ergo non advenit aeternus, quando magis temporibus preualebat. Nam ut cetera sileam, ipsa quoque pars temporalis illo in tempore tanta fuit, ut ad hominum natus adiutorum, describeretur innumeris orbis.

Quod Apostolus aliquoties, aduentum Christi, ait, sicut in plenitudine temporum, videtur referendum ab tempore a Deo præstitutum incarnationi. S. tamen Chrysostomus hom. 1. in ad Ephes. sub fine, tempora plena ceteri idem esse, quod non vacua, qualia abque Christo fuissent. Commentatio est digna Chrysostomo. [Aduentus (inquit) eius in carnem, plenitudinem illam temporum declarabat. Similiter itaque ut nihil non molitus est per Angelos, per Prophetas, denique per legum & neque tamen per haec quidquam promouerat; sed & res haec eò reciderat periculis, ut homo ipse frustra productus; imo in malum genitus cunctis semel peteanibus, magis etiam quam tempore diluvi: inventa sua solius militeris gratia talem aſſumptiæ carnis a Verbo dispensationem, ut non iam frustis, neve manu factus fore homo. Hoc sane est, quod plenitudinem dicit esse temporum, simul & sapientiam: quia cum omnibus grava imminueret discimen, ne invenire, tunc salutem consequuntur.]

Tropb. Rayn. Chrysostom.

Annus, mensis, dies, concepti Christi.

280. Etate aduentus Christi peropportuna, sic constituta, agendum sequeretur de anno paracti huius mysterij; quousque a mundo condito fuerit. In quod latè inquirit Villanic. lib. 2. de ratione studij Theolog. c. 14. obleruerat. 10. & Gordonius t. 2. Chronol. 11110. Mihi verò vniuersa illa disquisitio, chronologis potius videtur præmittenda, inter quos anni nostri lumen Card. Baronius, diligenter de more eam prosequitur, sub nomine apparatus Annalium, & ad Romanum martyrologium 25. Decemb. vbi dies nativitas Christi per comparationem ad quævis illustria tempora configatur, & nativitas Christi in annum à mundi creatione quinque millefimum centesimum nonum prodiuit incidisse: à qua summa si nonimestre spaciis Christi in vtero commorantis subrahamus, extabat numerus annorum Christi concepti, quem nunc inquirimus.

Mensem concepti Christi, Ecclesiastica traditio statuit Martium. Negligendæ vero sunt inepias (ne infamias dicam,) Michaelis Beroaldi Calviani, qui lib. 4. chronol. cap. 2. & 3. Christum Decembri mense conceptum, & Septembri natum contendit: Nec absimiliter contra traditionem prædictam Ecclesiastica arietant Temptarius & Calvius item sectarij, quos Salianus t. 6. anno mundi 4502. num. 56. merito castigat. Plaueanturque nuperis hisce sectarij, Actuari corum Basilidiani, apud Clementem Alexandrinum 1. strom. quorum aliqui cum Christum statuerent natum mense Iulio, alii verò mense Maio, longè aliter de mense concepti Christi philosophabantur, quām cum Ecclesia fecerimus. Nobis samē pluris est vniuersus Ecclesiasticus, quām omnium sectariorum dilputationes & argumentationes. Cum ergo Ecclesia meipsum concepsi in Deipara vtero Verbi, statuat Martium; non est dubitandum erat segreges illos, siue nouos, siue antiquos aliter de eis mense quem inuestigamus philosophatos. Partes bene multos in rem nostram laudat Canisius lib. 3. Mar. cap. 12. sub finem. Chrysostomum inquam, (quamquam alios mihi à Chrysostomo videatur, autor homilie de nativit. Baptista, qua id apud Chrysostomum fusè confirmatur;) Augustinum, Cyriillum Alexandrinum, Bedam, Orosium, & auctorem qq. ad Antiochum Principem in 17. vbi hæc ratio concepti Marci mense Christi Domini traditur; quod congruum fuerit, quo mense condivis primum est mundus, eodem per inflationem de celo venientem, secutæ mox reparatiōis felicem cursum auspici. Alias præterea delecti ad hoc mysterium mensis Mattij convenientes rationes, profertur Azor. t. 2. l. 1. c. 17. q. 2. & Toletrus in cap. 1. Luca annot. 38.

281. Diem eiusdem mensis, tanti mysterij exhibitione consecutum, eadem Ecclesiastica traditio Catholicis omnibus indubitate, statuit 25. Matij, quo Angelica ad Virginem annuntiatio tecolitur. Diferte quæ ita habent S. Augustinus 4. Trinit. cap. 5. Athanasius q. 17. ad Antiochum. Beda lib. 1. in Luc. cap. 3. Calendarii Græcorum 25. Matij. Zacharias Chrysopolit. lib. 1. monostichii c. 3. Huc etiam Beda l. de natura rerum c. 47. refert antiquum nonnullorum usum, annos salutis, initiandi à 25. Matij, quod inde cœperit salus nostra concepto ea die Christo. Quis verò fuerit hebdomada dies is, in quem eo anno 25. Matij dies cecidit, controvergia est: quibusdem, ut Saliano anno mundi 4052. num. 59. affirmantibus fuisse diem Mercurij, id quod Astronomicis supputationibus conficit: alijs concidentibus fuisse diem Veneris, quod Mathematicis item subductionibus firmat Azorius t. 2. lib. 1. cap. 17. q. 3. annuit Bonacina disp. 1. de incarn. q. 4. p. 1. num. 8. eleganterque Rupertus l. 3. de diu. off. F f cap. 19.

cap. 19. quem audire inquit, quia egregium mysterium ea in re degigit. [Mirabilis inquit plaus noster, qui ut dictum est. Dominica nocte natus est, feria sexta conceptus est. Nam si superius Scriptos illius anni quinque concuentes, vni Aprilis regulari adjicias, fiunt sex. Cum autem sexta feria mensis Aprilis incipitur, profecto octauo kalendas Aprilis, sexta nihilominus feria habetur, quando Dominicam annunciationem habemus. Igitur prius, atque pulchrum ordinem, prudamque dispositionem in hoc salutis nostra opifice mirantes veneramur, qui die qua veterem formauit Adam de limo terra, nouum reformatum ceperit hominem de vera carne Virginis Mariae, eadem nihilominus die redemptor mortis passionem.] Ex Cyrilli Alexandrinii epistola ad Synodum Carthaginensem, conceputum eadem die & mortuum Christum confitmat Canisius lib. 3. Mat. c. 22. quod quamquam possit praecise ad numerum dictum mensis referri, tamen ad diem quoque significatum, puta diem Veneris, quo Christus mortuus est, spectare potest. In re a longis Mathematicis subductionibus pendente, nec nisi longo disputationum anfractu terminanda, nolo arbitris federe.

Hora conceptionis Christi.

282. Hora, iuxta Toletum in cap. 1. Luca annot. 63. & Suarez t. 2. 3. p. disp. 9. lect. 5. fuit media nox, cum medium silentium tenerent omnia. Sic enim figuratum probè respondet figura, hoc est interconexioni pri-mogenitorum Ægyptiorum facta per Angelum è celo media nocte delapsum, ut habeatur cap. 18. libri Sipientiæ. Praterquam quod cum conceptionis & natitatis tempora fuit in Christo ordinatissima, sicut Christus media nocte natus est 25. Decembris, ita eadem hora conceptus videtur, 25. Martij. Video hæc non omnino cogere; Ex alia verò parte traditionis Ecclesiasticæ hic silere. Quare non proflus abs re Vaquez 3. p. d. 126. cap. 3. negat certi quicquam hac in parte statui posse. Quæ tamen referebam, nec sunt improbabilia, nec proflus delitata fundamento. Confecta sane res est, si constaret de hora qua Gabriel ad Virginem ingreitus est. Nam in clausula colloquij Gabrielis cum Maria, quod perbreue fuit, peractum est hoc mysterium, ut habet vnamis Patrum consensus de quo mox. Incepit autem Mayo in 3. d. 4. q. ynica art. 1. qui colloquium illud protrahit, ab hora complectorum ad medium usque noctem, quo toto tempore, luctatam, cum Angelo consensus expectante, Deiparam, comminiscitur Mayo. At hoc repugnat humiliati, & fidei, & summa dociat tanta Virginis, ex quo de Dei voluntate fuit planè edocta. Itaque non videtur dubitandum, colloquium illud non admodum longum fuisse, ut eius quoque apud Lucam representatio videtur prodere. Possemus ergo facile habere horam conceptionis Christi, si de hora salutare per Angelum Virginis, certò constaret. Nam Christus, nec ante finitum colloquium, nec aliquantum tempore post illud, sed statim in ipso consensus per Deiparam practici puncto, conceptus est, ut habet S. Chrysostomus in liturgia, in absolucione feria 2. verbis illis; [Gabriele dicente tibi Virgo Ave, cum voce incarnatus est omnium Deus in te sacrosancta arca.]

283. Pauci quidem Patres censentur anticipasse momentum illud, quod S. Petrus Alexandrinus relatus t. 2. Conc. Ephel. cap. 7. & sess. 1. Concilij Chalcedonensis, videri potest sensisse; affirmans illa Gabrielis verba ad Deiparam, *Dominum tecum*, significasse Verbum in Virginis vtero carnem factum. Profert quoque in eandem sententiam Rosedium tab. 9. pro Baronio, S. Hieronymum Epistola ad Principiam, assūmat, Deiparam quia conceperat Christum, salutari

plenam gratia. Itemque S. Ambrosum lib. 2. in Lucam cap. 2. quia dicit, recte Deiparam salutari gratia plena, quia confecuta est, ut gratia repleteretur auctore. Tandem Gregorium Neocesar. orat. 1. de Annunc. qui non dissimiliter exponit illud *gratia plena*. Sic enim scribit de Gabriele. [Hic ac ineffabilibus supernis potestibus ad sanctissimam Virginem deueniens, primum illis verbis *Ave gratia plena*, ipsam compellavit ac salutavit: qua quidem verborum voce ad eam facta, in ipsa max auditione, Spiritus sanctus in immaculatum Virginis templum ingressus est; & sanctificata est mens eius, sive cum membris: Atque natura ex aduerio, & concubitus procul, cum stupore spectantes naturæ Dominum præter naturam, atque ad eum supra naturam, rem admirabili in corpore perpetrantem, & per quæ diabolus arma deceruerat, per contraria nos Christus liberavit, afflumpro corpore, quod pati posset, ut nosrum; ut deficienti humano generi, maiorem gratiam tribueret: *Et ubi abundanter peccatum, superabundans & gratia.*] Hos Patres fateor proferri, quasi censuerint ante conclusum Gabrieles cum Deipara colloquium, verbum factum esse carnem. Sed reuera nihil huiusmodi censuerunt, si non cortex verborum, sed ipsorum Patrum scopus, & textura orationis attendatur. Mens enim horum Patrum, & aliorum qui similes locuti sunt, dumtaxat fuit, indicare sublimissimum Deipara titulum, & radicem tantæ gratia, quam confecuta est, accommodando illi post factum verba Angeli, & demonstrando quod nunc sensu ea accipere & pie infligere possimus.

Itaque ratum esto quod dixi, Verbum non esse factum, ante clausulam colloquij Gabrielis cum Deipara. Sed neque post eam, quia certum est, Verbum factum esse carnem, cum primum Deipara consensum exhibuit, quæ est constans Patrum doctrina, Athanasij serm. de Deip. Augustini serm. 18. de Sanctis, Damasceni 3. fidei c. 2. Gregorij 18. Moral. cap. 3. Basilij Seleucia orat. de Annunciat. Anastasij Papæ epistola ad Virginem, Sediulij lib. 2. Paichali cap. 2. Ruperti lib. 1. de operibus Spiritus sancti cap. 9. passimque aliorum. Inter recentiores latè id confirmat Canisius lib. 3. Mar. cap. 22. fusè disputans contra fluctuationem Centuriatorum in hoc puncto. Et cum Angelus post exhibitum à Deipara consensum, non potuerit in momento discedere; (esto paulò post, vel etiam statim, profundissimo honore, Deo carne circumamicto, non sine stupore ac extasi exhibito, discesserit:) perspicuum videatur non recte Toletum in cap. 1. Luca annot. 114. negare Verbum conceptum esse praesente adhuc Angelo. Recepit autem Euthymius Lucæ 1. admitit quod dixi. [Discessit (inquit,) ab ea Angelus, simul ac iam per Verbum suum conceperat.] Annuntique reuera Patres illi quos Toletus pro se profert. Non enim quod Toletus ait, affirmat Christum fuisse dumtaxat conceptum cum primum Angelus recessit; sed cum primum conclusum est colloquium Angeli & Deipara, sive in momento præstiti per Deip., consensus ab Angelo expediti. Post hoc enim momentum, atque ad eum conceptio iam Christo, recessit Angelus. Si ergo (ut affirmabam,) constare nobis posset, de hora qua Angelus salutationem Deiparam exorius est; constaret quoque de hora qua Dei Verbum est conceptum, & factum caro. Sed quia de hora illa nemo scit, propterea non nisi probabilius asserui, horam Christi concepti fuisse noctem medium.

Breviculus capituli, & usus doctrine.

284. Brevem doctrinæ superius traditæ summam, ut faciliter hæreat, attemamus, in Christi humanitate effectuanda nullam virilem efficientiam intervenire. Ideo que

q[ue] probabilissimum est, corporis Christi configurationem vi feminis materi divinitus eleuati peratam esse, ac etiam corpus subito perfecte organizatione rationale fuisse coniunctum. Vnde extenuit humanitas, quam eodem temporis momento, plenissime miraculi coniunctio, per modis vinculii productionem, cooperante instrumentaliter Deipatia divinitus facta, ad Verbi aeterni suppositionem eexit, in facie Virginis vero, cum primum illa, afferentum lumen Angelo internuncio, praesitum voluit.

Opinione vero, cum perentum hoc loco sit ad confirmationem diuinorum opificij tam eximij, adhuc debet hic monitum à S. Bernardo propositum serm. 3. de nativitate Dom. in finem, quo vius totius huius doctrine continetur. [Obsecro vos dilectissimi, confidete diligenter quantum fecerit Deus pro vestra exhortatione & salute, ne infatuolus innenatur in vobis fermo tam vius & efficax, fermo fidelis, & omni acceptione dignus, fermo non tam oris quam operis. Putatis fratres, patrum m[isericordia] molestem esse, si h[ab]e[re] ipsum Verbum quod nunc loquor ad vos vacuum & sine aliqua vilitate deperire in cordibus vestis nostris? Et quis sum ego, aut quis est hic terminus? Si hunc tantillum vocis laborem inutiliter esse doleat homo pusillus, imo & nihil; quām inlius indigebit Dominus maestas, si tantam eis operam nostra aut ducitua aut negligencia contingat evanescere? Averterat hoc à servis suis, qui pro eorum salute inducere dignatus est formam serui, vngeneratus Dei patris, qui est super omnia Deus-benedictus in secula. Amen.

SECTIO III.

Symbola sacra, de causa finali & productiva Christi Domini.

Quod circa Christi substantiam superius fecimus, que Scholasticē de ea dicta fuerant exornantes sacrū symbolis ac emblematis, ad auctoritatem aliquam recitatione Scholastica conciliandam; hoc item loco prestantem videatur, sed parē & delectu habitu. Quae ex innumeris huiusmodi expressionibus, quibus suis adhuc Christi eiusque productione, in Scriptis vel apud Patres adumbratur, felicem nonnullas huius institutione accommodatas.

CAPUT I.

Panis, Symbolum finis & effectus Christi Domini.

¶5. Vexabat orbem terrarum vniuersum famē, qualem nullam omnes retro historiæ aded atrociem vel horrendam prodiderunt, quamvis multiplex reforas & terribilis. Nam 4. Reg. 6. Benad. Syro obidente Samariam, facta est famē magna, donec venundaret caput alini octoginta argenteis, & quarta pars cabi steroris columbatum, quinque arietis. Ibidem contigit truculentum factum, manus que ex pacto cum vicina, natum suum coxit, & lanipli cum ea in cibum: quo consumpto, vrgere trucum coniuncta caput, ad apparandas uti pepigerat ex natu cibis similes epulas, ad quas famē terestris adegerat. Hoc rendam cibationem alterius manus, ex filii cibibus, præ acerbissima famē, per tempore Hierosolymitanæ obsidionis, describunt Iosephus lib. 7. belli cap. 7. & 8. ac Egesippus lib. 5. cap. 39. & 40. Quae apud Hieremiam in Threnis leguntur, Theop. Raynana de Christu.

de manibus mulierum misericordium coquentium filios suos, & parvulos suos ad mensuram palmae comedendum, itemque de parvulis in lino matrum præ fame deficientibus, & exhalantibus animas; ac deinde de pelle omnium exulta quasi elibano à facie tempestatum famis; hac inquam omnia, tristissimam inauditæ terestrimæque famis præferunt speciem. Nec procul ab eo horrore absunt qua Eusebius lib. 9. cap. 7. de fame sub Maximino orta scribit. Et qua habet Zonaras 6. annal. de fame Honorio impetrante excitata; cum audita est in Circo vox illa horrenda, ad ipsum Hononium ditecta, pone preium carni humanae. Quām dira item famē vicerit Placentinos & Romanos, obidente urbem Totila, videntibus Procopius lib. 3. de bello Gothico; apud quem lib. 11 sub Iustiniano per tempus belli Gothici in Piceno, 10. hominum milia fame consumpta produntur.

Fames orbis vniuersi, omnium dirissima.

286. Hæc omnia tamēs dira & horrenda, nihil ad famem quæ per annum millia quinque, non vnam aliquam provinciam, certosve in ea mortales, sed orbem vniuersum nemine incommidis subducto vexant, eò tertiis, quod animas ipsas à materiæ concretione liberas corripere, & æterna tenebula multat; eoque remotius à remedio, quod panis quo sedanda esset hæc famē, in terra inueniri & confici non poterat. Suspirabant præ famē hac; ad eam diuinū suppeditandam, antiqui Patres, intentis in cœlum oculis, velut aquila. De eis quippe S. Gregorius 9. Mor. cap. 23. accipit illud Iobi 9. *Sicut aquila volans ad eam. Prospicentes enim escam hæc aquila, ut eiudem Iobi cap. 39. legitur, ad eam saliuerunt, & votis ardentissimis, ut tandem demitterent, famesque rabida vniuersum orbem opprimens depelleretur, experierunt.*

Miseratus tandem Deus famem vniuersi orbis, panem quo aleteret, & famē sedaretur, submisit. In quam rem pulchre, ut æui illius ferebat poësis, Petrus Blesen. carmine de Euchar. cap. 2.

*Verbi dira famē, homines alignando premebat,
Elsuens nec homo quod manducaret, habebat.
Angelicus pavis de catis venit ad ima.
Cum iam iam mundum succideret ultima lima.
Qui nostra carnis palea sua numina velans,
Innotuit mundo Deitatis signareuelans.
Noluit ergo suum puto autor plasma perire.
Descendens, ut homo sua posset ad astra redire.
Totus corruerat homo, totus erat labefactus,
Occurrit Dominus pereundi viellima factus.]*

An alludit ad illud Prophætæ, cum panibus occurrit p[ro]f[ect]i: id est: pereunti.

De Christo pane ad eam sedandam dato loca veteris instrumenti.

Is panis est Christus Dominus, quod veteris non-unique instrumenti testimonij illustrare, & ratione etiam confirmare non erit operosum. Nihil enim aded per vniuersum scripturarum ambitum video repetitum, quām quod [sermo cato factus,] ut est apud Terentianum lib. de resurrectione cap. 37. [panis noster sit, in causam vite appetendus, & deuorandus auditus, & ruminandus intellectu, & fide digerendus.] Illustrissimus est in hanc rem ex antiquo instrumento locus Hieremij 11. quo prænuntiatur maligna Iudeorum in Christum conspiratio, veribus illis concepta. *Venite, mittamus lignum in panem*